

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอตามลำดับหัวข้อดังนี้

1. สภาพและปัญหา
  - 1.1 ความหมายของสภาพ
  - 1.2 ความหมายของปัญหา
2. การบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม
  - 2.1 ความหมายของอาคารสถานที่
  - 2.2 ความหมายของสิ่งแวดล้อม
  - 2.3 ความหมายของการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม
  - 2.4 ความสำคัญของการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม
  - 2.5 กระบวนการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม
  - 2.6 บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารในการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม
3. ขอบข่ายการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม
  - 3.1 จัดสร้างอาคารสถานที่
    - 3.1.1 ความหมายของการจัดสร้างอาคารสถานที่
    - 3.1.2 ขอบข่ายของการจัดสร้างอาคารสถานที่
  - 3.2 การใช้อาคารสถานที่
    - 3.2.1 ความหมายของการใช้อาคารสถานที่
    - 3.2.2 ขอบข่ายของการใช้อาคารสถานที่
  - 3.3 การบำรุงรักษาอาคารสถานที่
    - 3.3.1 ความหมายของการบำรุงรักษาอาคารสถานที่
    - 3.3.2 ขอบข่ายของการบำรุงรักษาอาคารสถานที่
  - 3.4 การควบคุมดูแลอาคารสถานที่
    - 3.4.1 ความหมายของการควบคุมดูแลอาคารสถานที่
    - 3.4.2 ขอบข่ายของการควบคุมดูแลอาคารสถานที่
  - 3.5 การประเมินผลการใช้อาคารสถานที่
    - 3.5.1 ความหมายของการประเมินผลการใช้อาคารสถานที่
    - 3.5.2 ขอบข่ายของการประเมินผลการใช้อาคารสถานที่

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 งานวิจัยในประเทศ

4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

สภาพและปัญหา

ความหมายของสภาพ

ได้มีนักวิชาการให้ความหมายของคำว่าสภาพไว้ ดังนี้

จิตการุณ วัชรราชันย์ (2544, หน้า 7) กล่าวว่า สภาพ หมายถึง ลักษณะที่รับรู้ได้ถึงการบริหารงานการจัดและดำเนินการด้านการบริหาร โดยผู้รับผิดชอบจะต้องดำเนินการในด้านการวางแผนการปฏิบัติงาน การตรวจสอบและการปรับปรุงแก้ไข

หยด คนโททอง (2544, หน้า 6) กล่าวว่า สภาพ หมายถึง สภาวะที่เป็นจริงเกี่ยวกับกระบวนการประเมินผล

อัปสร สุรโชติ (2544, หน้า 7) กล่าวว่า สภาพ หมายถึง ระดับการปฏิบัติงานตามสภาพที่เป็นจริงของการดำเนินงาน

คมกฤช คัมภีรานนท์ (2546, หน้า 7) กล่าวว่า สภาพ หมายถึง สภาวะที่เป็นจริงเกี่ยวกับการดำเนินการบริหาร

ทวน เทียงเจริญ (2546, หน้า 9) กล่าวว่า สภาพ หมายถึง ระดับการปฏิบัติงานที่เป็นจริงเกี่ยวกับการบริหาร

วินัย คำหนูเอนก (2546, หน้า 7) กล่าวว่า สภาพ หมายถึง สภาวะที่เป็นอยู่ในปัจจุบันที่เกี่ยวกับการบริหาร

บุญเลิศ รอดเชื้อ (2547, หน้า 7) กล่าวว่า สภาพ หมายถึง สภาพที่พบหรือที่เป็นอยู่ในการดำเนินการบริหารงาน

จากความหมายของคำว่า สภาพ ตามทัศนะของนักวิชาการที่กล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า สภาพ หมายถึง ระดับการปฏิบัติตามสภาวะปัจจุบันที่เป็นจริงเกี่ยวกับการบริหารงานนั้น ๆ

ความหมายของปัญหา

จิตการุณ วัชรราชันย์ (2544, หน้า 7) กล่าวว่า ปัญหา หมายถึง อุปสรรคในการบริหารงานการจัดและดำเนินการด้านการบริหาร

หยด คนโททอง (2544, หน้า 6) กล่าวว่า ปัญหา หมายถึง อุปสรรคหรือข้อขัดข้องเกี่ยวกับกระบวนการ

อัปสร สุรโชติ (2544, หน้า 7) กล่าวว่า ปัญหา หมายถึง อุปสรรคหรือข้อขัดข้องที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงาน

อัยนา เพ็ชรทองคำ (2545, หน้า 61) ได้ให้คำจำกัดความของปัญหาว่า หมายถึง สภาพความแตกต่างทางความคิดเห็นของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีทั้งข้อดีและข้อเสีย ซึ่งส่งผลกระทบต่อการทำงาน

คมกฤช คัมภีรานนท์ (2546, หน้า 7) กล่าวว่า ปัญหา หมายถึง อุปสรรคหรือข้อขัดข้องเกี่ยวกับกระบวนการบริหาร

วินัย คำหนูเอนก (2546, หน้า 7) กล่าวว่า ปัญหา หมายถึง ข้อขัดข้องหรืออุปสรรคต่าง ๆ ที่ไม่พึงปรารถนา

บุญเลิศ รอดเชื้อ (2547, หน้า 7) กล่าวว่า ปัญหา หมายถึง สภาพที่พบหรือที่เป็นอยู่ อันเป็นอุปสรรคหรือข้อขัดข้องในการดำเนินงานนั้น ๆ

นงลักษณ์ บุญคุณ (2548, หน้า 12) กล่าวว่า ปัญหา หมายถึง ความไม่พึงพอใจที่มีความจำเป็นต้องเอาใจใส่ดูแล หรือขาดการเอาใจใส่ดูแล

จากความหมายของคำว่า ปัญหา ตามทัศนะของนักวิชาการที่กล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ปัญหา หมายถึง อุปสรรคหรือข้อขัดข้องที่ไม่พึงปรารถนา ซึ่งส่งผลกระทบต่อการทำงานนั้น ๆ

การบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม

ความหมายของอาคารสถานที่

กิติมา ปริดีติลล (2539ข, หน้า 197) กล่าวว่า อาคารสถานที่ หมายถึง สิ่งก่อสร้างในสถานศึกษา ซึ่งเป็นที่ที่ใช้ในการเรียนการสอนและปฏิบัติกิจกรรมอื่น ๆ ที่ก่อสร้างภายในสถานศึกษา แบ่งออกได้ดังนี้

1. อาคารเรียน ได้แก่ อาคารที่ใช้เป็นที่เรียน หรือห้องเรียน
2. อาคารประกอบ ได้แก่ อาคารที่ใช้เพื่อกิจกรรมอย่างอื่น เช่น หอประชุม โรงอาหาร โรงฝึกงาน โรงพลศึกษา เป็นต้น
3. สถานที่ ได้แก่ สถานที่ที่ใช้กระทำกรอย่างอื่น นอกเหนือไปจากการเรียนการสอน เช่น เสาธง สนามกีฬา สวนหย่อม สวนสุขภาพ ที่น้ำดื่ม น้ำใช้ เป็นต้น

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2545, หน้า 167-172) กล่าวไว้ว่า อาคารสถานที่ของโรงเรียนแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ

1. อาคารเรียน ประกอบด้วย ห้องเรียนและห้องพิเศษต่าง ๆ เช่น ห้องสมุด ห้องพักครู ห้องพยาบาล ห้องวิทยาศาสตร์ ห้องพัสดุ เป็นต้น
2. อาคารประกอบ หรือสิ่งปลูกสร้างอื่น ๆ เช่น อาคารเอนกประสงค์ โรงฝึกงาน โรงอาหาร ห้องส้วม เรือนเพาะชำ รั้ว ถังประปา เป็นต้น
3. บริเวณโรงเรียน เช่น สนาม สวนหย่อม ที่พักผ่อนหย่อนใจ เป็นต้น

จากความหมายของคำว่าอาคารสถานที่ตามทัศนะของนักวิชาการที่กล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า อาคารสถานที่ หมายถึง สิ่งก่อสร้างในสถานศึกษา ซึ่งเป็นที่ที่ใช้ในการเรียนการสอนและปฏิบัติกิจกรรมอื่น ๆ ประกอบด้วย อาคารเรียน อาคารประกอบ และบริเวณ

ความหมายของสิ่งแวดล้อม

บุญช่วย จินดาประพันธ์ (2536ข, หน้า 81) กล่าวถึง สิ่งแวดล้อม หมายถึง ปัจจัยภายนอก ทุกสิ่งทุกอย่างที่อาจมีอิทธิพล และผลกระทบต่อโอกาสที่สิ่งมีชีวิตตัวใดตัวหนึ่งมีชีวิตรอดและเจริญพันธุ์

อำภา บุญช่วย (2537, หน้า 145) ให้ความหมายของสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนว่า การจัดสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัวนั้น ๆ โรงเรียนต้องมีการปรับปรุงแต่งสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เพื่อโน้มน้าวความรู้สึกของนักเรียนให้พอใจที่จะเรียนและอยากเรียน

วิทยา ทองอยู่, และคนอื่น ๆ (2539, หน้า 4) ได้ให้ความหมายไว้ว่า สิ่งแวดล้อม คือ สิ่งที่อยู่รอบ ๆ สิ่งมีชีวิต อาจมีชีวิตรอดหรือไม่ก็ได้ มีอยู่ 3 พวกด้วยกันคือ 1) สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ เช่น ดิน น้ำ อากาศ 2) สิ่งแวดล้อมทางชีวภาพ เช่น มนุษย์ สัตว์ พืช 3) สิ่งแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม เช่น ระบบต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจ สังคม เป็นระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกัน

ถนอม ทองพันชั่ง (2541, หน้า 9) ได้ให้ความหมายของสิ่งแวดล้อมไว้ว่า ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวมนุษย์ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและสิ่งที่มนุษย์สร้าง จึงมีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ทั้งทางตรงและทางอ้อม

เกษม จันทรแก้ว (2542, หน้า 7) ได้แบ่งสิ่งแวดล้อมออกเป็น 2 ประเภท คือ สิ่งแวดล้อมที่มีชีวิตและสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นส่วนใหญ่เป็นแบบแผนดำเนินชีวิต เช่น ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรม สิ่งก่อสร้าง ศาสนา และการเมือง

ทองคูณ หงส์พันธุ์ (2542ก, หน้า 59-60) กล่าวว่า สิ่งแวดล้อม หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวมนุษย์ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น สิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวเราที่เราสัมผัสได้ด้วยประสาทสัมผัส จะมีอิทธิพลต่อการพัฒนาของสิ่งมีชีวิต ไม่ว่าพืช สัตว์ หรือคน สภาพแวดล้อมมีอิทธิพลต่อพัฒนาการของเด็ก เพราะการเรียนรู้และพฤติกรรมของคนจะปรับเปลี่ยนได้ในสภาพแวดล้อมพอเหมาะ

กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 183-184) ให้ความหมายของสิ่งแวดล้อมไว้ว่า หมายถึง สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ หรือมนุษย์ได้คิดขึ้นเพื่อกำหนดอนาคตของการจัดการ การบริการและการประสานงานของบุคคล หรือกลุ่มบุคคลให้ดำเนินการเกี่ยวกับอาคารสถานที่ และสิ่งแวดล้อม คือ ดำเนินการกำหนดความมุ่งหมายของแผนงาน โครงการและงานที่เกี่ยวกับอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และที่มนุษย์สร้างขึ้นซึ่งมีอิทธิพลต่อบุคคล โดย

ผู้บริหารต้องใช้ศาสตร์และศิลปะในการดำเนินการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ให้เป็นไปตามขั้นตอนของการบริหาร ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นที่ยอมรับโดยทุกฝ่าย

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า สิ่งแวดล้อมหมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเรา ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหรือมนุษย์สร้างขึ้น ล้วนมีผลต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์ โรงเรียนเป็นสถาบันหนึ่งของสังคมที่จะต้องสร้างสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียนให้เหมาะสมและสอดคล้องกับผู้เรียน

ความหมายของการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม

ดิลก พัฒน์วิชัยโชติ (2536, หน้า 51) ได้ให้ความหมายของการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม คือ การที่ผู้บริหารใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ดำเนินงานอาคารสถานที่ร่วมกับบุคลากรในโรงเรียนให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด

บุญช่วย จินดาประพันธ์ (2536ข, หน้า 119) กล่าวว่า การบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมเป็นการควบคุมดูแล การประสานงาน การบริการในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับอาคารสถานที่ให้ดำเนินการบรรลุเป้าหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ และพึงพอใจด้วยกันทุกฝ่าย

พนัส หันนาคินทร์ (2538, หน้า 297-299) กล่าวว่า การบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม นอกจากผู้บริหาร ควรจัดครู คณาจารย์ ภารโรง และนักเรียนให้ร่วมรับผิดชอบดูแลความเรียบร้อยของอาคารสถานที่ นอกจากหน้าที่ประจำอยู่แล้วยังทำหน้าที่เวรยามดูแลความเรียบร้อยหรือความปลอดภัยของสถานศึกษาด้วยตลอดเวลา

ศิริ เจริญวัย (2541, หน้า 18) กล่าวว่า การบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมหมายถึง กิจกรรมที่บุคคลฝ่ายต่าง ๆ ในสถานศึกษาร่วมมือร่วมใจกันควบคุมดูแลและพัฒนาเกี่ยวกับอาคารสิ่งปลูกสร้าง บริเวณ และสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา โดยใช้วัสดุอุปกรณ์และเงินค่าใช้จ่ายที่จำเป็นเพื่อให้อาคารสถานที่ มีความเป็นระเบียบ สวยงาม ร่มรื่น น่าอยู่ มั่นคง

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2545, หน้า 167-172) ได้ให้ความหมายการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมไว้ว่า การบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม หมายถึง การที่ผู้บริหารใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ดำเนินงานอาคารสถานที่ร่วมกับบุคลากรในโรงเรียนให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร, นิตยา นวลนิ่ม, ไชยา ภาวะบุตร, และวาโร เฟิงส์สวัสดิ์ (2547, หน้า 365) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม หมายถึง การที่ผู้บริหารใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ดำเนินงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมร่วมกับบุคลากรในโรงเรียนให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ การบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมนับเป็นส่วนประกอบหนึ่งในสถานศึกษา ซึ่งมีส่วนสำคัญยิ่งที่จะช่วยอำนวยความสะดวกในการจัดการศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์ทางการศึกษาได้ เป็นแหล่งให้การศึกษาเพื่อหล่อหลอมเด็กนักเรียนให้เป็นคนดี เป็นแหล่งเตรียมความคิดใหม่ ๆ ให้แก่นักเรียน ผู้บริหารสถานศึกษาต้องใช้ความสามารถ ทักษะ และประสบการณ์เป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพราะเป็นสินทรัพย์ที่มีราคาสูง จึงควรบริหารให้

รอบคอบ เก็บรวบรวมข้อมูลให้แน่ชัดและบริหารให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนโดยแท้จริง เพื่อเด็กจะได้เจริญเติบโตเป็นพลเมืองดีมีคุณภาพ เป็นกำลังอันสำคัญในการพัฒนาประเทศสืบไป โดยจะต้องให้การดูแลเอาใจใส่ด้วยการจัดวางผัง ให้เป็นระเบียบ เหมาะสม เป็นสัดส่วน สะอาด ร่มรื่น สวยงาม อันจะส่งผลให้บรรยากาศการเรียนการสอนและการทำงานเป็นไปด้วยความราบรื่น ช่วยให้นักเรียนเกิดความรู้สึกที่ดีต่อการเรียนรู้ ก่อให้เกิดความจงรักภักดีและความภูมิใจต่อสถาบัน ช่วยในการเสริมสร้างพัฒนาการทางด้านความคิด จิตใจ ตลอดจนปลูกฝังคุณธรรม อันพึงประสงค์ได้ การบริหารอาคารสถานที่จึงเป็นภารกิจที่สำคัญส่วนหนึ่งของการบริหารในสถานศึกษา และถือว่าเป็นภาระหน้าที่ที่สำคัญยิ่งของผู้บริหาร ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารอาคารสถานที่เป็นอย่างดี จึงจะทำให้การบริหารเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

จากความหมายของการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม หมายถึง การดำเนินการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ร่วมกับบุคลากรในโรงเรียนโดยร่วมรับผิดชอบ ควบคุม ดูแลความเรียบร้อย ความปลอดภัย ประสานงาน และบริการเกี่ยวกับงานอาคารสถานที่ให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดเพื่อให้เกิดความพึงพอใจด้วยกันทุกฝ่าย

ความสำคัญของการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม

บุญช่วย จินดาประพันธ์ (2536ก, หน้า 107-119) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม สรุปว่า เป็นการดูแล ควบคุม การประสานงาน การใช้อาคารให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนการสอน เป็นสิ่งสำคัญมากที่ผู้บริหารจะต้องจัดการเกี่ยวกับการใช้อาคารสถานที่และการบำรุงรักษา จะช่วยให้อาคารเรียนได้ใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่า และระบบการบริหารงานอาคารสถานที่เป็นการช่วยให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541, หน้า 28) ได้ให้ความสำคัญของการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมไว้ดังนี้

1. เป็นที่ประกอบกิจกรรมการเรียนการสอนโดยตรง
2. เป็นที่เก็บวัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินงานต่าง ๆ ของโรงเรียน
3. เป็นที่ประกอบกิจกรรมนอกห้องเรียนของนักเรียนและกิจกรรมอื่น ๆ นอกเหนือจากการเรียนการสอน

4. เป็นที่ประกอบกิจกรรมดำเนินงานบริหารโรงเรียนทุกงาน

5. มีส่วนในการกล่อมเกลาลักษณะนิสัยของนักเรียน

6. มีส่วนเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน

ศิริ เจริญวัย (2541, หน้า 20) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมไว้ ดังนี้

1. เป็นการ ดำเนินการที่เอื้ออำนวยความสะดวกแก่ทางด้านวิชาการ อันเป็น งานหลัก หรือหัวใจของสถานศึกษา เช่น จัดสถานที่เรียน จัดทำห้องสื่อการศึกษาและการจัดซ่อมแซม อาคารเรียน

2. เป็นการ จัดและบริหารด้านการดำเนินงานต่าง ๆ ของสถานศึกษาให้ เป็นไป ด้วย ความราบรื่น สะดวก และปลอดภัย เช่น จัดทำที่เก็บรักษาวัสดุครุภัณฑ์ จัดสร้างหอประชุม และ การจัดทำทางระบายน้ำ

3. เป็นการเตรียมพร้อมที่จะรองรับความคิดและการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทาง การ จัด การศึกษา เช่น การเพิ่มหรือลดจำนวนนักเรียน การเปลี่ยนแปลงขนาดของชุมชน และความ ต้องการอาชีพของประชาชน

4. เป็นการสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีมีประโยชน์ต่อการกลมเกลอนิสัยและเสริมสร้าง ความรู้สึกนึกคิดอันดีงามให้เกิดขึ้นในตัวเด็กนักเรียน เพราะได้รับประสบการณ์อันดี เป็น แบบอย่างที่ดีได้ เช่น การรักษาความสะอาด การปลูกและบำรุงรักษาไม้ดอกไม้ประดับ และการ จัดสร้างอาคารให้ถูกทิศทางลม

5. เป็นการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจให้บุคลากรทุกคนในสถานศึกษาพึงพอใจ ใน การปฏิบัติงาน ตลอดจนเกิดความรักความหวงแหนสถานศึกษา เพราะทุกคนได้รับความสะดวก สบายทุกอย่างเหมือนอยู่บ้านของตนเอง

สุทิน พรหมสี (2551, เมษายน 11) กล่าวว่า การบริหารงานอาคารสถานที่และ สิ่งแวดล้อมมีความสำคัญ โดยสรุปดังต่อไปนี้

1. เป็นการบริหารงานที่ให้ความสะดวกแก่การดำเนินงานหลักของโรงเรียน คือ งาน วิชาการ

2. เป็นการส่งเสริมให้การดำเนินงานด้านต่าง ๆ ของโรงเรียนเป็นไปโดยสะดวกและ มีประสิทธิภาพ

3. เป็นการบริหารงานเพื่อเตรียมพร้อมที่จะรองรับความคิดและความเปลี่ยนแปลงทางการ จัดการศึกษา เช่น การเพิ่ม หรือ ลดของจำนวนนักเรียน หรือ ความเปลี่ยนแปลงของชุมชน

4. เป็นการบริหารงานที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีความพร้อมและพอใจในการประกอบกิจกรรม การเรียน

5. เป็นการบริหารงานที่มีส่วนเสริมสร้างขวัญ และกำลังใจของบุคลากรให้พร้อมที่จะ ปฏิบัติงานในหน้าที่

จากความสำคัญของการบริหารงานอาคารสถานที่ที่กล่าวมา สรุปได้ว่าการบริหารงาน อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นอย่างมาก เป็นงานที่ สนับสนุนส่งเสริมงานด้านวิชาการ ช่วยให้นักเรียนเกิดความรู้สึกที่ดีต่อการเรียนรู้ เสริมสร้าง ความเจริญของกมล ด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และสังคม ก่อให้เกิดความจงรักภักดีและ ความภาคภูมิใจต่อสถาบัน ซึ่งจะมีผลไปถึงความพยายามที่จะสร้างความสามัคคีในหมู่คณะ

การสร้างชื่อเสียงเกียรติยศให้กับตนเองและสถาบัน ช่วยให้การดำเนินงานด้านต่าง ๆ ของโรงเรียนบรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังเป็นศูนย์กลางของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับนักเรียนและชุมชน รวมทั้งเป็นการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจของบุคลากรให้พร้อมที่จะปฏิบัติงานในหน้าที่

กระบวนการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา (2541ก, หน้า 19) ได้กำหนดกระบวนการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม โดยมีขั้นตอนใหญ่ ๆ ดังนี้

1. การวางแผนเกี่ยวกับอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ส่วนใหญ่เป็นการวางแผนกำหนดสถานที่ตั้งของอาคารภายในพื้นที่ที่เรียกว่าการวางผังแม่บท การกำหนดความต้องการอาคารให้สอดคล้องกับความเจริญเติบโตของหน่วยงาน และการเพิ่มขึ้นของจำนวนนักเรียนและบุคลากรที่จะมาปฏิบัติงานในสถานที่นั้น
2. การกำหนดความต้องการอาคารได้แก่ การกำหนดจำนวน ประเภท รูปแบบและพื้นที่ของอาคารให้สอดคล้องกับภารกิจของสถาบันการศึกษาที่เจริญขึ้น
3. การก่อสร้างอาคารเป็นขั้นตอนที่ผู้รับผิดชอบจะต้องรับผิดชอบในการดูแล การควบคุมการก่อสร้าง ในฐานะเจ้าของสถานที่ที่จะต้องใช้อาคารที่ได้มาให้เป็นไปตามรูปแบบ และรายละเอียดที่กำหนด
4. การวางแผนการใช้อาคาร เป็นขั้นตอนที่จะต้องมีการกำหนดการใช้อาคารให้คุ้มค่าให้ได้ประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับการจัดตารางการใช้ การประเมินการใช้อาคาร
5. การใช้ การบำรุงรักษา การซ่อมแซมอาคารสถานที่ เป็นการดำเนินการใช้อาคารสถานที่ให้ตรงตามแผนและวัตถุประสงค์ บำรุงรักษาและซ่อมแซมเมื่อถึงวาระ
6. การรื้อถอนในกรณีที่อาคารชำรุดเพราะสร้างมานาน ผู้บริหารต้องดำเนินการรื้อถอนอย่างถูกต้องตามระเบียบแบบแผนของราชการ ผู้บริหารควรมีขั้นตอนการดำเนินการอย่างไร

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541, หน้า 29-33) กล่าวว่า การบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมจะมีประสิทธิภาพได้ โดยการดำเนินงานตามขั้นตอนทั้ง 4 ขั้นตอนของกระบวนการบริหาร คือ การศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหา การวางแผน การดำเนินการตามแผน และการประเมินผล เช่นเดียวกับการบริหารงานอื่น ๆ ทุกงาน กระบวนการบริหารงานอาคารสถานที่ที่มีรายละเอียดในแต่ละขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการในขั้นนี้ ผู้บริหารต้องมีข้อมูลที่เกี่ยวข้องอย่างน้อยที่สุดจะต้องประกอบไปด้วยข้อมูล 3 ประเภทนี้ คือ

1. สภาพปัจจุบันของอาคารสถานที่และทรัพยากรที่เกี่ยวข้อง เช่น จำนวนอาคาร สิ่งปลูกสร้างที่มีอยู่แล้ว พื้นที่บริเวณโรงเรียน สภาพพื้นที่ จำนวนนักเรียน จำนวนบุคลากร

2. แนวโน้มของการเปลี่ยนแปลง ได้แก่ การเพิ่ม หรือ ลดของจำนวนนักเรียน งบประมาณที่คาดว่าจะได้รับการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน

3. ปัญหาและข้อจำกัด ซึ่งจะได้จากการศึกษาข้อมูลดังกล่าวข้างต้น เช่น ข้อจำกัดของพื้นที่ ข้อจำกัดของบุคลากร ข้อจำกัดของงบประมาณ หรือปัญหาอื่น ๆ ซึ่งมีผลต่อการดำเนินงาน เมื่อได้ข้อมูลและปัญหาแล้วก็นำมาวิเคราะห์ โดยให้บุคลากรในโรงเรียนมีส่วนร่วมเพื่อสรุปเป็นความต้องการของโรงเรียนที่จะแก้ปัญหาหรือพัฒนาด้านอาคารสถานที่

ขั้นตอนที่ 2 วางแผน เมื่อรู้ความต้องการด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมว่าจะแก้ปัญหา หรือพัฒนาอย่างไร จากการปฏิบัติในขั้นตอนที่ 1 แล้วก็ดำเนินการในขั้นตอนที่ 2 คือ จัดให้มีการวางแผน และเขียนโครงการ เพื่อแก้ปัญหา เพื่อพัฒนาหรือเพื่อบรรลุความต้องการด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมนั้นๆ ในการวางแผนด้านอาคารสถานที่ผู้บริหารต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. ให้บุคลากรในโรงเรียนและในชุมชน มีส่วนในการใช้ประโยชน์ และมีส่วนร่วมรับผิดชอบด้านอาคารสถานที่ ได้มีส่วนร่วมอย่างจริงจังในการวางแผนด้านอาคารสถานที่

2. ในการวางแผนด้านอาคารสถานที่ จะต้องมุ่งให้อาคารสถานที่นั้น ๆ สามารถใช้ประโยชน์ได้หลาย ๆ ทาง หากจะเป็นแบบอเนกประสงค์ ก็จะทำให้การพัฒนาอาคารสถานที่นั้น ๆ ได้ผลคุ้มค่ากับการลงทุน

3. ให้เป็นการเอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาการของนักเรียนในด้านต่าง ๆ ให้ มากที่สุด นั่นคือให้ประโยชน์ต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยตรง และส่งเสริมสนับสนุนการเรียนการสอนและกลมกล่อมลักษณะนิสัยให้เป็นไปตามจุดหมายของหลักสูตรโดยทางอ้อม

ขั้นตอนที่ 3 การดำเนินการตามแผน ผู้บริหารโรงเรียนต้องกำกับ ติดตาม และควบคุมดูแลให้การดำเนินการตามแผนดำเนินไปตามแผนที่วางไว้ในขั้นตอนที่ 2 การดำเนินงานด้านอาคารสถานที่จะดำเนินไปโดยราบรื่นและมีประสิทธิภาพพอสมควร ผู้บริหารยึดแนวทางในการปฏิบัติงาน ดังต่อไปนี้

1. ปลุกฝังให้บุคลากรในโรงเรียนมีความรู้สึกที่ตนเองมีส่วนเป็นเจ้าของ

2. ให้นักเรียนมีส่วนรับผิดชอบต่อการดำเนินงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะช่วยรวบรวมข้อมูลและปัญหาด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม วิเคราะห์ข้อมูลและปัญหาสรุปความต้องการด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ปลุกฝังนิสัยการทำงาน และเกิดความภาคภูมิใจในโรงเรียนของตนเอง

3. ปลุกฝังให้ชุมชนตระหนักว่าโรงเรียนเป็นสมบัติของชุมชน และให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมเท่าที่จะเป็นไปได้

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมเป็นขั้นตอนสุดท้ายที่จะช่วยให้ผู้บริหารได้ทราบว่าการดำเนินงานเป็นไปตามแผนดำเนินไปด้วยดีเพียงใด เพื่อเป็นแนวทางปรับปรุงแก้ไขในระหว่างการทำงาน และเป็นข้อมูลสำหรับการพิจารณาวางแผน

ดำเนินงานในปีถัดไป การประเมินผลด้านอาคารสถานที่ต้องทำเป็นระยะ ๆ และสม่ำเสมอตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ในแผนงาน โดยใช้เทคนิควิธีการสำคัญ ๆ ดังนี้

1. การทำตารางกำหนดเวลาการประเมินผลไว้อย่างชัดเจนในแต่ละโครงการ
2. ทำตารางกำหนดการใช้อาคารสถานที่และบันทึกผล
3. มีการตรวจตราดูแลอย่างสม่ำเสมอ
4. ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผล

อรุณ ชูดำ (2541, หน้า 17) ได้รวบรวมแนวคิดของกิติมา ปรีดีติลล ที่กล่าวว่า การบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมจะประสบผลสำเร็จได้ควรจะมีการดำเนินขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหา ในขั้นนี้เป็นขั้นรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม อาจได้จากระบบข้อมูลของโรงเรียนที่มีอยู่และหาข้อมูลสภาพปัญหาที่เพิ่มเติมเพื่อให้เป็นปัจจุบันและแน่นอน

2. วางแผน เมื่อรู้ความต้องการด้านอาคารสถานที่ว่าจะแก้ปัญหา หรือพัฒนาอย่างไรแล้วก็จัดให้มีการวางแผน และเขียนโครงการเพื่อแก้ปัญหา เพื่อพัฒนาหรือเพื่อบรรลุความต้องการด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมนั้น ๆ

- 3 การดำเนินงานตามแผนงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม จะต้องกำกับ ติดตาม และควบคุมดูแลให้การดำเนินงานดำเนินไปตามแผนที่วางไว้ การดำเนินงานด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมจะดำเนินไปโดยราบรื่นมีประสิทธิภาพได้นั้น จะต้องพยายามให้บุคคลหลาย ๆ ฝ่ายมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

4. การประเมินผลการดำเนินงานด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม เป็นขั้นตอนสุดท้ายที่จะช่วยให้ทราบว่า การดำเนินงานเป็นไปตามแผนหรือไม่ เพียงใด เพื่อปรับแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขในระหว่างดำเนินงาน และเป็นข้อมูลสำหรับการพิจารณาวางแผนดำเนินงานปีถัดไป การประเมินผลงานด้านอาคารสถานที่จะต้องทำเป็นระยะ ๆ และสม่ำเสมอตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ในแผนงาน

อุทัย เดชตานนท์ (2546, หน้า 76) กล่าวว่า กระบวนการบริหารเป็นแนวทาง หรือขั้นตอนเพื่อดำเนินงาน ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องนำมาใช้ประกอบเป็นเครื่องมือ หรือเป็นแนวทางเพื่อให้เกิดการปฏิบัติ อันจะนำไปสู่ผลสำเร็จตามเป้าประสงค์ของหน่วยงาน การบริหารอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมนั้น ผู้บริหารสถานศึกษา นอกจากจะต้องมีความรู้ในเรื่องกระบวนการบริหารทั่ว ๆ ไปแล้วต้องสามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับเรื่องของอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมอีกด้วย โดยยึดเนื้องานหรือขอบข่ายของงานด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547, หน้า 223) ได้ให้คำจำกัดความของกระบวนการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมไว้ 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ โดยดำเนินการตามขั้นตอน คือ รวบรวมข้อมูลและปัญหาด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม วิเคราะห์ข้อมูล และปัญหา สรุปความต้องการด้านอาคารสถานที่

ขั้นตอนที่ 2 วางแผน การวางแผนและเขียนโครงการแก้ปัญหาเพื่อพัฒนา ต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้ คือ ให้นักบุคลากรในสถานศึกษาและบุคคลในชุมชนมีส่วนร่วมรับผิดชอบด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง การวางแผนด้านอาคารสถานที่ จะต้องมุ่งใช้อาคารสถานที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและคุ้มค่ากับการลงทุน และให้เป็นการเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อการพัฒนานักเรียนในด้านต่าง ๆ ให้มากที่สุด

ขั้นตอนที่ 3 ดำเนินการตามแผน โดยยึดแนวปฏิบัติงานดังนี้ คือ ให้นักบุคลากรในสถานศึกษามีความตระหนักรู้สึกว่าตนเองมีส่วนเป็นเจ้าของ ซึ่งต้องมีความรับผิดชอบต่อการดำเนินงานของสถานศึกษา ให้นักเรียนมีส่วนรับผิดชอบต่อการดำเนินงานด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมในส่วนที่สามารถทำได้ ซึ่งจะช่วยปลูกฝังนิสัยการทำงาน และเกิดความภาคภูมิใจในสถานศึกษาของตน และปลูกฝังให้ชุมชนตระหนักว่า สถานศึกษาเป็นสมบัติของชุมชนและให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านอาคารสถานที่เท่าที่จะเป็นไปได้

ขั้นตอนที่ 4 ประเมินผล ควรมีการประเมินผลเป็นระยะ ๆ และสม่ำเสมอตามระยะเวลาที่กำหนดในแผนงาน โดยใช้วิธีการที่สำคัญดังนี้ คือ การทำตารางกำหนดเวลาประเมินผลไว้อย่างชัดเจนในแต่ละโครงการ ทำตารางกำหนดการใช้อาคารสถานศึกษา และบันทึกผล มีการตรวจตราดูแลอย่างสม่ำเสมอ และให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผล เช่น การแบ่งเขตบริเวณและแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ แล้วรายงานผล

สรุปได้ว่า การบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมจะมีประสิทธิภาพ และเป็นไปตามจุดมุ่งหมายได้นั้นต้องมีการดำเนินงานตามขั้นตอนของกระบวนการบริหารงาน โดยมีการเตรียมการศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการ นำข้อมูลทั้งหมดมาวางแผน จัดทำแผนดำเนินการตามแผน และการประเมินผล

บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนในการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2537, หน้า 339) กล่าวถึงขอบข่ายหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้บริหารโรงเรียน ดังนี้

1. จัดสำนักงานให้มีความคล่องตัวในการบริหารและการเรียนการสอน
2. จัดบรรยากาศในอาคารเรียนและอาคารประกอบ
3. จัดบรรยากาศในบริเวณโรงเรียน
4. วางแผนการใช้ประโยชน์ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการในอาคารเรียน โรงฝึกงาน โรงอาหาร หอประชุม โรงพลศึกษา
5. จัดบำรุงรักษา ซ่อมแซมและพัฒนาอาคารสถานที่

6. จัดเวรยามรักษาความปลอดภัยของโรงเรียน
7. แต่งตั้งกรรมการรับผิดชอบอาคารสถานที่และทรัพย์สินของโรงเรียน
8. สำรวจ จัดทำ ควบคุมดูแล ซ่อมแซม และขออนุญาตรีดถอนอาคาร
9. ดำเนินการเกี่ยวกับการก่อสร้าง ซ่อมแซม ปรับปรุงอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม

ในสถานศึกษาตามระเบียบราชการ

10. จัดทำแผนผังบริเวณและปรับปรุง ซ่อมแซม ต่อเติม
11. ดำเนินการจัดและตรวจสอบแบบรูปรายการก่อสร้าง
12. ดำเนินการควบคุมงานก่อสร้างของโรงเรียน
13. วิเคราะห์เกณฑ์ ขนาดพื้นที่อาคารให้สอดคล้องกับความต้องการของหลักสูตร
14. ควบคุมดูแลความปลอดภัย และการใช้ประโยชน์ให้คุ้มค่าของเครื่องใช้ในโรงเรียน

พร้อมทั้งเรื่องการประหยัด การเสื่อมคุณภาพ

15. ตรวจสอบและรายงาน เสนอและแก้ไขปัญหาในการก่อสร้าง
16. ประมาณการซ่อมแซมอาคาร หรือทำการปรับปรุงโครงสร้างที่ไม่ปลอดภัย
17. สำรวจและทดสอบเก็บข้อมูลหาสาเหตุปัญหาของอาคารสถานที่ เพื่อทำแผน

การปรับปรุงและพัฒนา

18. ควบคุมและป้องกันการถือกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของโรงเรียน

ศิริ เจริญวัย (2541, หน้า 27) ได้สรุปบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาในการดำเนินงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีประเด็นสำคัญอยู่ 7 ประการ คือ

1. การเตรียมการดำเนินงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ผู้บริหารสถานศึกษาควรเตรียมการก่อนที่จะมีการดำเนินงาน โดยประสานงานให้มีการประชุม เพื่อทำความเข้าใจในการจัดทำแผนงาน อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ให้ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมเสนอความคิดเห็นและกำหนดแนวทางปฏิบัติร่วมกัน เตรียมตัวและเตรียมรวบรวมข้อมูลรายละเอียดต่าง ๆ ที่จำเป็นในการวางแผนไว้ มอบหมายให้บุคลากรในหน่วยงานสำรวจบันทึกข้อมูลในอดีต ประเมินสภาพปัจจุบันและประมาณการแนวโน้มการพัฒนาในอนาคต ประชุมคณะกรรมการเพื่อกำหนดนโยบายวัตถุประสงค์ ให้เหมาะสมกับจำนวนงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม

2. การวางแผนดำเนินงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม เป็นงานที่ทำหยาบความสามารถความคิดสร้างสรรค์และความอดทนของผู้บริหาร เพราะการวางแผนดำเนินงานจะต้องใช้ความคิดอย่างมีเหตุผลในการเชื่อมโยงสิ่งที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน กับสิ่งที่คาดหวังจะได้รับในอนาคต โดยเลือกวิธีปฏิบัติที่เป็นไปได้หลาย ๆ ทาง มีหลักปฏิบัติดังนี้ สร้างความเข้าใจในจุดมุ่งหมายของการศึกษาที่ต้องการดำเนินการให้สำเร็จ และกิจกรรมทางการศึกษาที่จะช่วยให้จุดมุ่งหมายของการศึกษาเกิดสัมฤทธิ์ผล จัดให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงาน ศึกษางานด้านการออกแบบ และสร้างอาคารสถานที่เพื่อหลีกเลี่ยงข้อผิดพลาดต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น กำหนด

ขอบเขตความรับผิดชอบของวิศวกร ตั้งแต่เกณฑ์ในการประเมินผลหลังการใช้อาคารสถานที่และสิ่งแวดลอม และจัดให้มีคณะกรรมการทำเอกสารการวางแผน

3. การจัดสร้างอาคารสถานที่ ผู้บริหารมีแนวปฏิบัติดังนี้ จัดทำรายละเอียดเกี่ยวกับอาคารสถานที่ ของบประมาณ จัดให้สถาปนิกออกแบบให้สอดคล้องกับความต้องการของโรงเรียน ควบคุมการก่อสร้างให้ถูกต้องตามแบบแปลน ดำเนินการรื้อถอนอาคารสถานที่และสิ่งปลูกสร้างให้ถูกต้องตามระเบียบและกฎหมาย ระดมทรัพยากรโดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในการแก้ปัญหา การขาดแคลนด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดลอม จัดให้มีการตกแต่งอาคารสถานที่และสิ่งแวดลอม ให้เป็นระเบียบ สวยงาม ร่มรื่น และน่าอยู่ จัดหาวัสดุครุภัณฑ์ประจำอาคารสถานที่ให้เพียงพอ กับความจำเป็นในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

4. การใช้อาคารสถานที่และสิ่งแวดลอมของสถานศึกษา อาคารสถานที่และสิ่งแวดลอม สร้างขึ้นมาเพื่อใช้ประโยชน์ในการจัดกิจกรรมทางการศึกษาเป็นหลัก และใช้เพื่อกิจกรรมอื่นที่เกี่ยวข้องเป็นเรื่องรอง ผู้บริหารมีบทบาทหน้าที่ดังนี้ ผู้บริหารจะต้องวางแผนการใช้อาคารสถานที่และสิ่งแวดลอมให้รอบคอบและเกิดประโยชน์ในการใช้สอยให้มากที่สุด

5. การบำรุงรักษาอาคารสถานที่และสิ่งแวดลอม ผู้บริหารสถานศึกษามีภาระ หน้าที่ต้องปฏิบัติดังนี้ จัดให้มีการตรวจสอบและซ่อมแซมอาคารสถานที่และสิ่งแวดลอมที่ชำรุดให้มีสภาพดีอยู่เสมอ กำหนดบทบาทหน้าที่และมอบหมายให้บุคลากรรับผิดชอบ ส่งเสริม และปลูกฝังจิตสำนึกให้นักเรียนรู้สึกรับผิดชอบต่อการบำรุงรักษาอาคารสถานที่และสิ่งแวดลอม ให้ความสำคัญปลอดภัย สะอาด และสวยงาม ประชุม ชี้แจง แนะนำวิธีการบำรุงรักษาอาคารสถานที่และสิ่งแวดลอมที่ถูกต้อง

6. การควบคุมดูแลอาคารสถานที่และสิ่งแวดลอม ผู้บริหารสถานศึกษามีภาระ หน้าที่ต้องปฏิบัติดังนี้ กำหนดให้บุคลากรทำหน้าที่เวรยามดูแลอาคารสถานที่และสิ่งแวดลอม จัดทำระเบียบการใช้อาคารสถานที่และสิ่งแวดลอม โดยให้บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมตรวจตราการใช้ อาคารสถานที่และสิ่งแวดลอมให้เป็นไปตามระเบียบที่กำหนด พิจารณาและตรวจสอบกิจกรรมที่มีผู้มาขอใช้อาคารสถานที่ ให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการดูแลรักษาอาคารสถานที่และสิ่งแวดลอม

7. การประเมินผลการใช้อาคารสถานที่และสิ่งแวดลอม ผู้บริหารสถานศึกษามีภาระ หน้าที่ต้องปฏิบัติดังนี้ จัดให้มีคณะกรรมการจากบุคคลหลาย ๆ ฝ่าย เป็นผู้รับผิดชอบ ประเมินผล กำหนดช่วงเวลาในการประเมินเป็นระยะ ๆ ใช้เทคนิควิธีการประเมินผลแบบต่าง ๆ ประกอบกัน การนำเสนอผลการประเมินผลให้ทุกฝ่ายทราบอย่างเปิดเผย สนับสนุนให้นักเรียน นักศึกษามีส่วนร่วมในการประเมินผลการใช้อาคารสถานที่และสิ่งแวดลอมของสถานศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541, หน้า 29-30) กล่าวว่า การบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดลอม ผู้บริหารโรงเรียนมีบทบาทหน้าที่ในการดำเนินงานตามขอบข่ายงานอาคารสถานที่ ดังต่อไปนี้

1. การจัดสร้างอาคารสถานที่ ผู้บริหารมีบทบาทหน้าที่ ดังนี้
  - 1.1 ของบประมาณจัดสร้างอาคารสถานที่
  - 1.2 ควบคุมการก่อสร้างอาคารให้ถูกต้องและเป็นไปตามระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง
  - 1.3 ดำเนินการเกี่ยวกับการรื้อถอนอาคารให้ถูกต้องตามระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง
  - 1.4 จัดการเกี่ยวกับที่ดินของโรงเรียนให้ถูกต้องตามระเบียบว่าด้วยที่ราชพัสดุ
  - 1.5 ร่วมกับบุคลากรในโรงเรียนและชุมชนแก้ปัญหาการขาดแคลนอาคารสถานที่ในกรณีที่ยังงบประมาณจากทางราชการมีไม่เพียงพอ
    - 1.6 จัดให้มีการตกแต่งอาคารสถานที่ให้เป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด สวยงาม
2. การใช้อาคารสถานที่ ผู้บริหารมีบทบาทหน้าที่ดังนี้
  - 2.1 ดำเนินการวางแผนการใช้อาคารสถานที่ให้เกิดประโยชน์คุ้มค่า โดยให้บุคลากรในโรงเรียนมีส่วนร่วม
  - 2.2 จัดให้มีแผนผังบริเวณโรงเรียน อาคารประกอบ ห้องเรียน และห้องพิเศษ
  - 2.3 จัดให้มีการทำตารางแสดงการใช้อาคารสถานที่
  - 2.4 ให้บริการด้านอาคารสถานที่แก่ชุมชนในกิจกรรมของชุมชนที่เกี่ยวข้อง
3. งานบำรุงรักษาอาคารสถานที่ ผู้บริหารมีบทบาทหน้าที่ดังนี้
  - 3.1 ตรวจสอบสภาพของอาคารสถานที่อย่างสม่ำเสมอ
  - 3.2 จัดให้มีการซ่อมแซมอาคารสถานที่ที่ชำรุด
  - 3.3 จัดให้มีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบอาคารสถานที่ของบุคลากร
  - 3.4 ส่งเสริมให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาอาคารสถานที่
4. งานควบคุมดูแลอาคารสถานที่ ผู้บริหารมีบทบาทหน้าที่ดังนี้
  - 4.1 จัดเวรยามดูแลอาคารสถานที่ให้เป็นไปตามระเบียบว่าด้วยการรักษาความปลอดภัย
  - 4.2 ตรวจสอบตราการใช้อาคารสถานที่ให้เป็นไปตามข้อตกลงร่วมกันระหว่างบุคลากร
  - 4.3 ดำเนินการตามระเบียบที่เกี่ยวข้องเมื่อมีผู้ขอใช้อาคารสถานที่
  - 4.4 ส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการดูแลอาคารสถานที่
5. งานประเมินผลการใช้อาคารสถานที่ ผู้บริหารมีบทบาทหน้าที่ดังนี้
  - 5.1 ประเมินผลการดำเนินงานอาคารสถานที่อย่างสม่ำเสมอ
  - 5.2 ให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการเสนอแนะเพื่อปรับปรุงการดำเนินงาน
  - 5.3 ส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผลการรักษาอาคารสถานที่เท่าที่นักเรียนจะสามารถมีส่วนร่วมได้

5.4 ใช้เทคนิควิธีต่าง ๆ ในการประเมินผลการดำเนินงานอาคารสถานที่ เช่น รับฟังความคิดเห็นจากชุมชน

สุทิน พรหมสี (2551, เมษายน 11) กล่าวว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีบทบาทหน้าที่ในการดำเนินงานตามขอบข่ายงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมดังนี้

1. งานจัดสร้างอาคารสถานที่ ผู้บริหารมีบทบาทหน้าที่ดังนี้ ของงบประมาณจัดสร้างอาคารสถานที่ ควบคุมการก่อสร้างให้ถูกต้องและเป็นไปตามระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการเกี่ยวกับการรื้อถอนอาคารให้ถูกต้องตามระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง จัดการเกี่ยวกับที่ดินของโรงเรียนให้ถูกต้องตามระเบียบว่าด้วยที่ราชพัสดุ ร่วมกับบุคลากรในโรงเรียน และชุมชนแก้ปัญหาการขาดแคลนอาคารสถานที่ ในกรณีที่งบประมาณจากราชการมีไม่เพียงพอ จัดให้มีการตกแต่งอาคารสถานที่ให้เป็นระเบียบ

2. การใช้อาคารสถานที่ ผู้บริหารโรงเรียนมีบทบาทหน้าที่ดังนี้ ดำเนินการวางแผน การใช้อาคารสถานที่โดยให้บุคลากรทุกคนในโรงเรียนมีส่วนร่วม จัดให้มีแผนผังบริเวณโรงเรียน ห้องเรียน จัดให้มีการทำตารางแสดงการใช้อาคารสถานที่ ให้บริการด้านอาคารสถานที่แก่ชุมชน ในกิจกรรมของชุมชนที่เกี่ยวข้อง

3. งานบำรุงรักษาอาคารสถานที่ ผู้บริหารมีบทบาทหน้าที่ดังนี้ ตรวจสอบสภาพของอาคารสถานที่อย่างสม่ำเสมอ จัดให้มีการซ่อมแซมอาคารสถานที่ที่ชำรุด จัดให้มีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบอาคารสถานที่ของบุคลากร ส่งเสริมให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาอาคารสถานที่

4. งานควบคุมดูแลอาคารสถานที่ ผู้บริหารโรงเรียนมีบทบาทหน้าที่ดังนี้ จัดเวรยามดูแลอาคารสถานที่ให้เป็นไปตามระเบียบว่าด้วยการรักษาความปลอดภัย ตรวจสอบการใช้อาคารสถานที่ให้เป็นไปตามข้อตกลงร่วมกันระหว่างบุคลากร ดำเนินการตามระเบียบที่เกี่ยวข้องเมื่อมีผู้ขอใช้อาคารสถานที่ ส่งเสริมให้นักเรียนทุกคนมีส่วนรับผิดชอบในการดูแลรักษาอาคารสถานที่

5. งานประเมินผลการใช้อาคารสถานที่ ผู้บริหารโรงเรียนมีบทบาทหน้าที่ดังนี้ ประเมินผลการดำเนินงานอาคารสถานที่อย่างสม่ำเสมอ ให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการเสนอแนะ เพื่อปรับปรุงการดำเนินงาน ส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผลการรักษาอาคารสถานที่เท่าที่นักเรียนจะสามารถมีส่วนร่วมได้ ใช้เทคนิควิธีการต่าง ๆ ในการประเมินผลการดำเนินงานอาคารสถานที่ เช่น รับฟังความคิดเห็นจากชุมชน

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนในการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมนั้น จะเริ่มตั้งแต่การวางแผน ดำเนินการตามแผน ประเมินผล และนำผลการประเมินมาใช้ในการปรับปรุงพัฒนางานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ตั้งแต่การจัดสร้างอาคารสถานที่ การใช้อาคารสถานที่ การบำรุงรักษาอาคารสถานที่ การควบคุมดูแลอาคารสถานที่ การประเมินผลการใช้อาคารสถานที่ โดยบุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของหลักสูตรและนักเรียนเป็นสำคัญ

ขอข่ายการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม

ธีระ ภักดี (2531, หน้า 211-212) กล่าวว่า ขอข่ายการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม มีการควบคุมลักษณะงาน 5 ประเภท คือ

1. การจัดสร้างอาคารสถานที่ เริ่มวางแผนบริเวณที่ตั้งอาคารก่อสร้าง การตกแต่งอาคารสถานที่ให้เป็นไปตามหลักการจัดอาคารสถานที่
2. การใช้อาคารสถานที่เป็นการวางแผนการใช้อาคารสถานที่และการแนะนำบุคลากรในโรงเรียนให้รู้จักใช้อาคารสถานที่
3. การบำรุงรักษาอาคารสถานที่เป็นการประดับตกแต่ง และซ่อมแซมอาคารสถานที่ให้คงสภาพเดิมและเพิ่มเติมเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาการศึกษา
4. การควบคุมดูแลอาคารสถานที่ คือ การควบคุมดูแล ติดตามการใช้ การบำรุงรักษา รวมทั้งการควบคุมการปฏิบัติงานอาคารสถานที่ให้เป็นไปตามระเบียบและข้อบังคับของทางราชการ
5. การประเมินผลการใช้อาคารสถานที่เป็นการประเมินผลการใช้เพื่อการปรับปรุงและเปลี่ยนแนวทางการดำเนินงานด้านนี้ให้เหมาะสมและเก็บข้อมูล สำหรับวางแผนดำเนินงานอาคารสถานที่ในอนาคต

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2533, หน้า 52) กล่าวถึงขอข่ายการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมว่า ในการบริหารนั้นสามารถมองได้ 2 ลักษณะ คือ การมองการบริหารในฐานะเป็นงานหรือภารกิจ และการบริหารการศึกษาในฐานะที่เป็นกระบวนการ

บุญช่วย จินดาประพันธ์ (2536, หน้า 107) ได้ให้ขอข่ายงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ดังนี้

1. งานออกแบบและควบคุมการก่อสร้าง ได้แก่ การออกแบบครุภัณฑ์และสิ่งก่อสร้าง การควบคุมการจ้างเหมาให้เป็นไปตามรูปรายการ
2. งานก่อสร้างและซ่อมแซม ได้แก่ การก่อสร้างและปรับปรุง ซ่อมแซม การซ่อมแซมสิ่งชำรุดและทดแทนวัตถุที่หมดสภาพ
3. การบริการไฟฟ้าและโทรศัพท์ ได้แก่ การจัดและควบคุมบริการไฟฟ้าและโทรศัพท์
4. การรักษาความสะอาดและพัฒนาบริเวณ ได้แก่ การเก็บกวาดขยะ การกำจัดขยะ การตัดหญ้า และตกแต่งสนามเด็กเล่น การตัดแต่งต้นไม้ การปลูกไม้ดอกไม้ประดับ การรดน้ำต้นไม้ การพัฒนาสระน้ำ คูคลอง เพื่อประโยชน์ในการเกษตรและเพื่อความสวยงาม การพัฒนาถนน ทางเท้า และทางระบายน้ำ
5. งานรักษาความปลอดภัย ได้แก่ การจัดยามเฝ้าประตูดูแลอาคาร ควบคุมการเข้าออก และยามรักษาการณ์ดูแลความปลอดภัยยามค่ำคืน การจัดทำและซ่อมแซมรั้ว ประตูให้มั่นคง การป้องกันอัคคีภัย

6. การควบคุมการใช้อาคารสถานที่ ได้แก่ ดำเนินการจัดสรรการใช้อาคารสถานที่ การทำโปรแกรมการใช้อาคารสถานที่ที่ไม่อยู่ในตารางการรับผิดชอบของหน่วยงานใด วางแผนการใช้อาคารให้เกิดประโยชน์การใช้สอยมากที่สุด

7. การประเมินผลการใช้อาคาร ได้แก่ การหาข้อมูลเพื่อที่จะใช้ในการพัฒนาและปรับปรุง มีการประเมินผลทุกปีเพื่อจะได้ข้อมูลและความต้องการในการใช้อาคารและปัญหาการใช้อาคาร

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2545, หน้า 167-172) ได้กล่าวถึงขอบข่ายของงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมไว้ 5 ประเภท คือ

1. การจัดสร้างอาคารสถานที่ รวมถึง การวางผังบริเวณที่ตั้งอาคาร การควบคุมการก่อสร้าง การตกแต่งจัดระเบียบ ให้เป็นไปตามหลักการจัดอาคารสถานที่ของโรงเรียนตลอดจนการรื้อถอนอาคารสถานที่

2. การใช้อาคารสถานที่ หมายถึง การกำหนดวางแผนการใช้อาคารสถานที่ และการแนะนำให้บุคลากรในโรงเรียนให้รู้จักใช้อาคารสถานที่ให้เกิดประโยชน์ใช้สอยมากที่สุดต่อการเรียนการสอนโดยตรง ต่อการเกิดการเรียนรู้นอกห้องเรียนของนักเรียนและต่อชุมชน

3. การบำรุงรักษาอาคารสถานที่ การประดับตกแต่งและซ่อมแซมอาคารสถานที่ให้คงสภาพเดิม หรือเพิ่มเติมเพื่อใช้ประโยชน์ต่อการพัฒนาการศึกษาอย่างคุ้มค่าที่สุด และต้องสะอาด เรียบร้อย สวยงาม น่าดู น่าอยู่ น่าเรียน

4. การควบคุมดูแลอาคารสถานที่ คือ การควบคุมดูแลโดยทั่วไป เป็นการกำกับติดตามผลการใช้ การบำรุงรักษา การตกแต่ง รวมถึงการควบคุมการปฏิบัติงานอาคารสถานที่ให้เป็นไปตามกฎหมาย ข้อบังคับและแบบแผนของทางราชการที่เกี่ยวข้อง

5. การประเมินผลการใช้อาคารสถานที่ เป็นการดำเนินการประเมินการใช้เพื่อการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงแนวทางการดำเนินการด้านนี้ให้เหมาะสม เพื่อประโยชน์สูงสุดและเพื่อเก็บข้อมูลสำหรับการวางแผนดำเนินงานอาคารสถานที่ในอนาคต

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547, หน้า 223) ได้ให้คำจำกัดความของขอบข่ายงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมไว้ 5 ด้าน ดังนี้

1. การจัดสร้างอาคารสถานที่

1.1 ขอบประมาณจัดสร้างอาคารสถานที่

1.2 ควบคุมการก่อสร้างอาคารให้ถูกต้อง เป็นไปตามระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

1.3 ดำเนินการเกี่ยวกับการรื้อถอนอาคาร ให้ถูกต้องตามระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

1.4 จัดการเกี่ยวกับที่ดินของสถานศึกษาให้ถูกต้องตามระเบียบว่าด้วยที่ราชพัสดุ

1.5 ร่วมกับบุคลากรในสถานศึกษาและชุมชน แก้ไขปัญหาการขาดแคลนอาคารสถานที่ในกรณีที่ยังงบประมาณจากราชการมีไม่เพียงพอ

1.6 จัดให้มีการตกแต่งอาคารสถานที่ให้น่าดู น่าอยู่ น่าเรียน

2. การใช้อาคารสถานที่

2.1 ดำเนินการวางแผนการใช้อาคารสถานที่ให้เกิดประโยชน์คุ้มค่า โดยให้บุคลากรในสถานศึกษามีส่วนร่วม

2.2 จัดให้มีแผนผังบริเวณอาคารเรียน อาคารประกอบ ห้องเรียน ห้องพิเศษ

2.3 จัดให้มีการทำตารางแสดงการใช้อาคารสถานที่ รวมถึงห้องพิเศษต่าง ๆ

2.4 ให้บริการด้านอาคารสถานที่แก่ชุมชนในกิจกรรมของชุมชน โดยมีหลักฐานการให้บริการ

3. การบำรุงรักษาอาคารสถานที่

3.1 ตรวจสอบสภาพของอาคารสถานที่อย่างสม่ำเสมอให้อยู่ในสภาพที่เป็นปัจจุบันพร้อมใช้งานได้

3.2 จัดให้มีการซ่อมแซมอาคารสถานที่ที่ชำรุดทรุดโทรม

3.3 จัดให้มีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบอาคารสถานที่ของบุคลากร

3.4 ส่งเสริมให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาอาคารสถานที่

4. การควบคุมดูแลอาคารสถานที่

4.1 จัดเวรยามดูแลอาคารสถานที่ให้เป็นไปตามระเบียบว่าด้วยการรักษาความปลอดภัย

4.2 ตรวจสอบการใช้อาคารสถานที่ให้เป็นไปตามข้อตกลงร่วมกันระหว่างบุคลากร

4.3 ดำเนินการตามระเบียบที่เกี่ยวข้อง เมื่อมีผู้ขอใช้อาคารสถานที่

4.4 ส่งเสริมให้นักเรียนและบุคลากรทุกคนในสถานศึกษามีส่วนร่วม รับผิดชอบในการดูแลรักษาอาคารสถานที่

5. การประเมินผลการใช้อาคารสถานที่

5.1 ประเมินผลการดำเนินงานอาคารสถานที่อย่างสม่ำเสมอ

5.2 ให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการเสนอแนะเพื่อปรับปรุงการดำเนินงาน

5.3 ส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผลการรักษาอาคารสถานที่

5.4 ใช้เทคนิควิธีการต่าง ๆ ในการประเมินผลการดำเนินงานอาคารสถานที่ และรับฟังความคิดเห็นของชุมชน

จากรายละเอียดของขอบข่ายงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่าขอบข่ายงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม เป็นกรอบการดำเนินงานด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมของสถานศึกษา เริ่มตั้งแต่การจัดสร้างอาคารสถานที่ การใช้อาคารสถานที่

การบำรุงรักษาอาคารสถานที่ การควบคุมดูแลอาคารสถานที่ และการประเมินผลการใช้อาคารสถานที่ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การจัดสร้างอาคารสถานที่

1.1 ความหมายของการจัดสร้างอาคารสถานที่

ดิลก พัฒน์วิชัยโชติ (2536, หน้า 503) ได้ให้ข้อคิดเกี่ยวกับการจัดสร้างอาคารไว้ว่า การก่อสร้างอาคารเรียนนั้น ต้องคำนึงถึงความสะอาด ความคงทน แข็งแรง และปลอดภัยมากกว่าคำนึงถึงความสวยงามเพียงอย่างเดียว พื้นห้องที่ขัดมันมาก ๆ อาจทำให้เด็กลื่นล้มไม่ปลอดภัยราวบันไดมุมโต๊ะควรมีรูปกลมมนไม่ควรเป็นเหลี่ยมเพราะเด็กอาจวิ่งชนได้

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2537, หน้า 21-22) กล่าวว่า การจัดสร้างอาคารสถานที่นั้น รวมถึงการวางผังบริเวณที่ตั้งอาคาร การควบคุม การตกแต่ง จัดระเบียบ และการรื้อถอนอาคารสถานที่ ตั้งแต่การเลือกที่ตั้งโรงเรียนควรอยู่ในชุมชน มีการคมนาคมสะดวก ลักษณะพื้นที่ควรเป็นที่ราบน้ำไม่ท่วม และตั้งอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี การจัดบริเวณโรงเรียนควรคำนึงถึงความปลอดภัย ตกแต่งบริเวณโรงเรียนให้สวยงาม ร่มรื่น เพื่อความเหมาะสมในการจัดกิจกรรม และใช้เป็นที่พักผ่อนของนักเรียนการออกแบบอาคารต้องออกแบบไว้เพื่อประโยชน์ใช้สอยอย่างคุ้มค่า และเพื่อเตรียมรับความเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต

กิติมา ปรีดีดิลก (2539ก, หน้า 43) กล่าวว่า อาคารสถานที่ของโรงเรียนประถมศึกษาเป็นสถานศึกษาของระยะเริ่มของวัยเรียน การออกแบบโรงเรียนจึงต้องการความสะดวกสบาย ควรสร้างบรรยากาศที่เชิญชวนให้นักเรียนเกิดความรักความผูกพันต่อสถานศึกษาเสมือนเป็นบ้านที่สองของนักเรียน

อรุณ ชูคำ (2541, หน้า 22) ได้สรุปงานจัดสร้างอาคารสถานที่ไว้ว่า การจัดสร้างอาคารนั้น ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องเข้าใจเกณฑ์มาตรฐาน ต้องวางแผนของงบประมาณ ควบคุมการก่อสร้างอาคารให้ถูกต้องและเป็นไปตามระเบียบ กฎหมายของทางราชการ และต้องดำเนินการเกี่ยวกับการรื้อถอนอาคารให้ถูกต้อง นอกจากนี้ยังต้องร่วมมือกับบุคลากรในชุมชน แก้ไขปัญหาขาดแคลน เพื่อให้ได้อาคารสถานที่เพียงพอเหมาะสมต่อการจัดการเรียนการสอน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541, หน้า 29-30) กล่าวว่าผู้บริหารควรมีบทบาทในการจัดสร้างอาคารสถานที่ ดังนี้

1. ของงบประมาณจัดสร้างอาคารสถานที่
2. ควบคุมการก่อสร้างอาคารให้ถูกต้อง เป็นไปตามระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง
3. ดำเนินการเกี่ยวกับการรื้อถอนอาคารให้ถูกต้องตามระเบียบและกฎหมาย
4. จัดการเกี่ยวกับที่ดินของโรงเรียนให้ถูกต้องตามระเบียบว่าด้วยที่ราชพัสดุ
5. ร่วมกับบุคลากรในโรงเรียนและชุมชนแก้ปัญหาการขาดแคลนอาคารสถานที่

ในกรณีทั้งงบประมาณจากราชการมีไม่เพียงพอ

6. จัดให้มีการตกแต่งอาคารสถานที่ให้เป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด สวยงาม จากความหมายของการจัดสร้างอาคารสถานที่ที่กล่าวมา สรุปได้ว่าการจัดสร้างอาคารสถานที่นั้นเริ่มตั้งแต่การจัดทำรายละเอียดเกี่ยวกับอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม การวางผังบริเวณที่ตั้งอาคาร การควบคุมการก่อสร้าง การตกแต่ง การจัดระเบียบ และการรื้อถอนอาคารสถานที่ การจัดหาวัสดุ ครุภัณฑ์ การวางแผนของงบประมาณ ควบคุมการก่อสร้างอาคาร และต้องดำเนินการเกี่ยวกับการรื้อถอนอาคาร ให้ถูกต้องตามระเบียบกฎหมายของทางราชการ เพื่อให้ได้อาคารสถานที่เพียงพอเหมาะสมต่อการจัดการเรียนการสอน

1.2 ขอบข่ายของการจัดสร้างอาคารสถานที่

ชลิต พุทธรักษา (2536, หน้า 129-130) ให้ข้อคิดไว้ว่า การจัดสร้างอาคารก่อนการดำเนินการก่อสร้าง ควรดำเนินการดังนี้

1. เลือกที่ตั้งโรงเรียน โรงเรียนควรตั้งอยู่ในที่ชุมชน มีการคมนาคมไปมาสะดวก ลักษณะ พื้นที่ควรเป็นที่ราบ น้ำท่วมไม่ถึง มีขนาดพื้นที่พอเหมาะ มีสนามให้เด็กได้ใช้ และโรงเรียนควรตั้งอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี

2. ออกแบบอาคาร จะต้องออกแบบเพื่อเตรียมรับความเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต การออกแบบควรยึดหลักอาคารสามารถรับกิจกรรมต่าง ๆ และต้องสนองความก้าวหน้าทางนวัตกรรมทางการศึกษา อาคารควรมีลักษณะแปลกใหม่ ความแปลก และทันสมัยจะต้องแฝงไว้ด้วยประสิทธิภาพและประโยชน์ใช้สอย

กิติมา ปรีดีติลล (2539ข, หน้า 200) กล่าวว่า ในการจัดการเกี่ยวกับอาคารสถานที่ของโรงเรียนตั้งแต่ขั้นเริ่มแรก ผู้บริหาร ควรจะได้พิจารณาถึงหลักต่าง ๆ โดยทั่วไป ดังนี้

1. พิจารณาถึงความต้องการใช้อาคารว่า เป็นโรงเรียนที่เปิดเรียนประถมศึกษา หรือมัธยมศึกษา จุฬนักเรียนเท่าไร เด็กเล็กควรเป็นอาคารชั้นเดียว เด็กโตอาจเป็นอาคารสองชั้น หรือสามชั้นก็ได้

2. พิจารณาถึงหลักสถาปัตยกรรม ให้ทนทาน ใช้ประโยชน์ได้ดี สวยงาม ถูกสุขลักษณะ เช่น การถ่ายเทอากาศ แสงสว่าง ทิศทางลมตามฤดูกาล ความร้อนหนาว ทางเข้าออก และแผนผังน้ำ ไฟ ควรทำไว้ แล้วไม่ควรมาแก้ไขต่อเติมภายหลัง

3. พิจารณาถึงครุภัณฑ์ว่าจะวางกระดานดำ โต๊ะ ตู้ อย่างไร จึงจะได้สัดส่วนเกิดประโยชน์ สมแก่ค่าของเงินที่ลงทุนได้

4. พิจารณาถึงแผนผังของลักษณะรูปห้องต่าง ๆ เช่น ห้องเรียนก็ห้อง ห้องสมุด ห้องพักครู ห้องครูใหญ่ ห้องธุรการ ห้องพยาบาล โรงพละ โรงอาหาร ห้องประชุม และห้องสุขา ให้ถูกขนาดและความต้องการ

5. พิจารณาถึงความปลอดภัย เช่น บันได รั้ว ประตู หน้าต่าง ระเบียง และทางเดินไปยังห้องต่าง ๆ

6. พิจารณาถึงวัสดุในการก่อสร้างมีความคงทนและราคาเยา เช่น เป็นของผลิตขึ้นในท้องถิ่นนั้นหรือไม่ สีทาห้องจะกลมกลืนและสะท้อนแสงอย่างไร ประเภทโต๊ะ เก้าอี้ควรมีตามลักษณะของห้องเรียนและขนาดของเด็ก

7. การก่อสร้าง ปกติผู้บริหารเป็นกรรมการตรวจการก่อสร้าง จึงควรมีความรู้ติดตามกำกับงาน อาจต้องเปลี่ยนรายการการก่อสร้างหรือรับเหมา

ศิริ เจริญวัย (2541, หน้า 28-29) กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนในการจัดสร้างอาคารสถานที่ ไว้ดังนี้

1. จัดทำรายละเอียดเกี่ยวกับอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมที่สถานศึกษาต้องการ และดำเนินการของงบประมาณต่อหน่วยเหนือ
2. จัดให้สถาปนิกออกแบบให้สอดคล้องกับความต้องการของสถานศึกษา
3. ควบคุมการก่อสร้างให้ถูกต้องตามแบบแปลนเป็นไปตามระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง
4. ดำเนินการเกี่ยวกับการรื้อถอนอาคารสถานที่และสิ่งปลูกสร้าง ให้ถูกต้องตามระเบียบ และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง
5. หาวิธีแก้ปัญหาการขาดแคลนด้านอาคารสถานที่ ในกรณีที่ยังบสนับสนุนจากทางราชการมีไม่เพียงพอ โดยร่วมมือกับบุคลากรในสถานศึกษาและผู้นำชุมชน
6. จัดให้มีการตกแต่งอาคารสถานที่ให้เป็นระเบียบ สวยงามและร่มรื่นน่าอยู่
7. จัดหาวัสดุ ครุภัณฑ์ประจำอาคารสถานที่ให้เพียงพอกับความจำเป็นในการจัดกิจกรรม การเรียนการสอน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2545, หน้า 167-172) ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการของบประมาณหมวดค่าที่ดินและสิ่งก่อสร้างไว้ดังนี้

1. อาคารเรียน อาคารเรียนมีมาตรฐาน 6 แบบ คือ
  - 1.1 แบบ สปช.101/26 สำหรับโรงเรียนที่มีนักเรียนต่ำกว่า 120 คน และแนวโน้มนักเรียนไม่เพิ่มขึ้น
  - 1.2 แบบ สปช.102/26 สำหรับโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในบริเวณที่ราบเสมอ ไม่ต้องปรับพื้นที่หรือถมดินและน้ำไม่ท่วม หรือพื้นที่สูง มีบริเวณน้อย สามารถขอก่อสร้างได้ตั้งแต่หลังละ 1 ห้อง ถึงหลังละ 4 ห้อง
  - 1.3 แบบ สปช.103/26 สำหรับโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ไม่สม่ำเสมอ ที่ลุ่มไม่ต้องปรับพื้นที่หรือถมดิน
  - 1.4 แบบ สปช.104/26 สำหรับโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่น้ำท่วมถึงเป็นประจำ
  - 1.5 แบบ สปช.105/29 สำหรับโรงเรียนที่มีจำนวนห้องเรียนมาก มีแนวโน้มนักเรียน เพิ่มขึ้น และหรือต้องการขยายห้องเรียนในอนาคต

1.6 แบบ สปช.2/28 สำหรับโรงเรียนขนาดใหญ่ มีพื้นที่จำกัด เช่น ในพื้นที่ชุมชนหรือในเมือง ตลอดทั้งมีแนวโน้มนักเรียนเพิ่มขึ้น

2. การขอสร้างอาคารเรียนต้องมีความขาดแคลนห้องเรียนจึงจะขอได้ การนับจำนวนห้องเรียนถือเกณฑ์ดังนี้

2.1 การนับจำนวนห้องเรียน มีหลักเกณฑ์ ดังนี้

2.1.1 จำนวนนักเรียนโดยเฉลี่ยชั้นละไม่เกิน 15 คน ให้นับ 2 ชั้นเรียน ต่อ 1 ห้องเรียน

2.1.2 จำนวนนักเรียนชั้นละ 16 คนขึ้นไป ให้นับจำนวนห้องเรียนตามบัญชีการจัดชั้นเรียนที่ได้รับอนุญาตให้เปิดสอน โดยถือเกณฑ์นักเรียน 40 คน ต่อ 1 ห้องเรียน

2.2 การนับจำนวนห้องเรียนในระดับอนุบาล ให้นับจำนวนห้องเรียนตามแผนการจัดชั้นเรียนที่ได้รับอนุญาตให้เปิดสอน โดยถือเกณฑ์จำนวนนักเรียน 30 คน ต่อ 1 ห้องเรียน

2.3 การนับจำนวนห้องพิเศษ จำนวน 15 รายการ ได้แก่ ห้องผู้บริหาร ห้องพักรู ห้องธุรการ ห้องดนตรี-นาฏศิลป์ ห้องแนะแนวและวัดผล ห้องพยาบาล ห้องสมุด ห้องวิทยาศาสตร์ ห้องพัสดุ ห้องศิลปศึกษา ห้องจริยศึกษา ที่จัดกิจกรรมด้านกิจกรรมนักเรียน ที่จัดกิจกรรมด้านศูนย์สื่อการศึกษา ที่จัดกิจกรรมสหกรณ์โรงเรียน และที่จัดกิจกรรมด้านการทำงาน และพื้นฐานอาชีพ โรงเรียนขนาดต่าง ๆ จะต้องมีห้องพิเศษห้องพิเศษควรมีได้ตามเกณฑ์ดังนี้

2.3.1 จำนวนนักเรียน ต่ำกว่า 120 คน ควรมีห้องพิเศษ 4 ห้อง

2.3.2 จำนวนนักเรียน 120 - 300 คน ควรมี ห้องพิเศษ 5 ห้อง

2.3.3 จำนวนนักเรียน 301 - 900 คน ควรมี ห้องพิเศษ 6 ห้อง

2.3.4 จำนวนนักเรียน 901-1500 คน ควรมี ห้องพิเศษ 8 ห้อง

2.3.5 จำนวนนักเรียน 1,500 คนขึ้นไปควรมีห้องพิเศษ 10 ห้อง

3. ค่าก่อสร้างอาคารอเนกประสงค์ โรงเรียนที่จะได้รับการจัดตั้ง และการจัดสรรงบประมาณ สร้างอาคารอเนกประสงค์ จะต้องอยู่ในเงื่อนไขต่อไปนี้

3.1 โรงเรียนที่ยังไม่มีอาคารอเนกประสงค์หรือไม่มีอาคารที่มีใต้ถุนสูงเกินกว่า 2.50 เมตร และมีนักเรียนไม่น้อยกว่า 60 คน

3.2 โรงเรียนที่มีอาคารอเนกประสงค์แล้ว แต่มีพื้นที่ไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน กล่าวคือ ขาดแคลนพื้นที่อาคารอเนกประสงค์เกินกว่าร้อยละ 50 ของพื้นที่อาคารอเนกประสงค์ที่ควรจะมีโดยคำนวณพื้นที่ในสัดส่วน 0.60 ตารางเมตร ต่อจำนวนนักเรียน 1 คน

3.3 รูปแบบอาคารอเนกประสงค์ กำหนดให้โรงเรียนมีอาคารอเนกประสงค์ได้ตามรูปแบบและขนาดโรงเรียน โดยมีแบบมาตรฐาน 6 แบบ ดังนี้

3.3.1 แบบ สปช.201/26 สำหรับโรงเรียนที่มีนักเรียน 60 – 200 คน

3.3.2 แบบ สปช.202/26 สำหรับโรงเรียนที่มีนักเรียน 200 – 350 คน

3.3.3 แบบ สปช.203/26 สำหรับโรงเรียนที่มีนักเรียน 200 – 350 คน

3.3.4 แบบ สปช.204/26 สำหรับโรงเรียนที่มีนักเรียน 200 – 350 คน
(สำหรับพื้นที่น้ำท่วมขัง)

3.3.5 แบบ สปช.205/26 สำหรับโรงเรียนที่มีนักเรียน 351 – 750 คน

3.3.6 แบบ สปช.206/26 สำหรับโรงเรียนที่มีนักเรียน 751 คนขึ้นไป

4. ค่าก่อสร้างส้วม

4.1 โรงเรียนที่จะขอจัดตั้งและจัดสรรงบประมาณค่าก่อสร้างส้วม จะต้องเป็นโรงเรียนที่อยู่ในเงื่อนไขและหลักเกณฑ์ต่อไปนี้ คือ โรงเรียนที่ยังไม่มีส้วมหรือมีแต่ไม่เพียงพอ โดยให้ทำการก่อสร้างเพิ่มเติมตามเกณฑ์ดังนี้

4.1.1 มีนักเรียนไม่เกิน 60 คน ขอได้ 2 ที่

4.1.2 มีนักเรียนตั้งแต่ 61 - 120 คน ขอได้ 4 ที่

4.1.3 มีนักเรียนมากกว่า 120 คนขึ้นไป ขอตามเกณฑ์นักเรียน 30

คน ต่อส้วม 1 ที่นั่ง

4.2 ส้วมตามแบบมาตรฐานของ สปช. มี 3 แบบ

4.2.1 แบบ สปช.601/26

4.2.2 แบบ สปช.602/26

4.2.3 แบบ สปช.603/26

5. ค่าก่อสร้างเรือนเพาะชำ

โรงเรียนที่จะขอจัดตั้งและจัดสรรงบประมาณค่าก่อสร้างเรือนเพาะชำ จะต้องอยู่ในเงื่อนไขและรูปแบบเรือนเพาะชำ ดังนี้

5.1 โรงเรียนที่มีนักเรียนไม่เกิน 720 คน ให้ทำการก่อสร้างเรือนเพาะชำแบบ พ.1 ขนาด 24 ตารางเมตร ได้ 1 หลัง

5.2 โรงเรียนที่มีนักเรียน 720 คน ขึ้นไป ให้ทำการก่อสร้างเรือนเพาะชำแบบ พ.2 ขนาด 48 ตารางเมตร ได้ 1 หลัง

6. ค่าก่อสร้างถังน้ำซีเมนต์

โรงเรียนที่จะขอจัดตั้งและจัดสรรงบประมาณค่าก่อสร้างถังน้ำซีเมนต์ จะต้องเป็นโรงเรียนที่ไม่มีอุปกรณ์เก็บกักน้ำดื่ม น้ำใช้ และเป็นโรงเรียนที่ไม่มีประปา หรือมีแต่ไม่เพียงพอโดยคิดคำนวณในอัตราส่วนปริมาณน้ำดื่ม น้ำใช้ ตลอดปี 2 ลูกบาศก์เมตร ต่อ นักเรียน 1 คน สำหรับรูปแบบถังน้ำซีเมนต์ ต้องกำหนดให้เหมาะสมกับโครงสร้างของอาคาร ซึ่งปัจจุบันสร้าง 2 แบบ คือ

6.1 แบบ ผ. 30 (พิเศษ)

6.2 แบบ ผ. 33

7. ค่าก่อสร้างบ่อเลี้ยงปลา

โรงเรียนที่จะขอจัดตั้งและจัดสรรงบประมาณค่าก่อสร้างบ่อเลี้ยงปลา จะต้องเป็นโรงเรียนที่ไม่มีบ่อเลี้ยงปลาและมีแหล่งน้ำที่สามารถระบายน้ำออกได้สะดวกตลอดปี และมีพื้นที่เพียงพอ ความกว้างอยู่ในระหว่าง 10 – 20 เมตร ความยาวอยู่ในระหว่าง 25 – 50 เมตร

8. ค่าก่อสร้างปรับปรุงสนามกีฬา

8.1 โรงเรียนที่จะขอจัดตั้งและจัดสรรงบประมาณค่าก่อสร้างสนามกีฬา อยู่ในเงื่อนไข ตามลำดับดังนี้

8.1.1 โรงเรียนที่เป็นศูนย์รวมของกลุ่มโรงเรียนและยังไม่มีสนามกีฬา หรือมีแต่ไม่ครบตามเกณฑ์ ได้แก่ สนามฟุตบอล 1 สนาม และสนามวอลเลย์บอล 1 สนาม

8.1.2 โรงเรียนขนาดใหญ่และมีสถานที่พอสำหรับสร้างสนามกีฬาตาม ข้อ 1 ได้

8.1.3 โรงเรียนเปิดขยายโอกาสทางการศึกษา ขอสนามบาสเก็ตบอลได้ 1 สนาม

8.2 สนามฟุตบอลมี 3 แบบ คือ

8.2.1 แบบ ฟ.1 สนาม กว้าง 57 เมตร ยาว 87 เมตร พร้อมประตูฟุตบอล 1 ชุด

8.2.2 แบบ ฟ.2 สนาม กว้าง 72 เมตร ยาว 109 เมตร พร้อมประตูฟุตบอล 2 ชุด

8.2.3 แบบ ฟ. 3 (พิเศษ) เป็นสนามกีฬามาตรฐาน มีลู่วิ่งและเสากระโดดสูง 1 คู่ รั้วกระโดด 40 ชุด เทปวัดระยะ 1 ชุด

8.3 สนามวอลเลย์บอลมี 2 แบบ

8.3.1 แบบ พื้นสนามเป็น คสล. ขนาดกว้าง 9 เมตร ยาว 18 เมตร

8.3.2 แบบ พื้นสนามเป็น คสล. ขนาดกว้าง 16 เมตร ยาว 18 เมตร

9. ค่าปรับปรุงซ่อมแซมอาคารเรียน อาคารประกอบ และสิ่งก่อสร้างอื่น ๆ ที่ชำรุด

โรงเรียนที่จะขอจัดตั้งจัดสรรงบประมาณค่าซ่อมแซมอาคารเรียน อาคารประกอบ และสิ่งก่อสร้างอื่น ๆ ที่ชำรุดนั้น จะต้องเป็นโรงเรียนที่มีอาคารเรียนที่ยังจำเป็นต้องใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอน เกิดชำรุดทรุดโทรมและสามารถทำการซ่อมแซมให้คงสภาพเดิมได้ ให้โรงเรียนเสนอขอใช้งบประมาณ ในหมวดค่าตอบแทนใช้สอยและวัสดุ รายการค่าซ่อมแซมสิ่งก่อสร้าง แต่งบประมาณค่าซ่อมแซมทั้งหมด จะต้องไม่เกินร้อยละ 50 ของค่าก่อสร้างอาคารใหม่ในแบบ และขนาดเดียวกัน สำหรับการซ่อมแซมที่มีการปรับปรุงดัดแปลงต่อเติม ทำให้มีสภาพเปลี่ยนแปลงไปจากแบบรูปรายการเดิม ให้โรงเรียนเสนอขอใช้งบประมาณ ในหมวดค่าครุภัณฑ์ที่ดินและสิ่งก่อสร้าง รายการค่าปรับปรุงอาคารเรียน อาคารประกอบ และสิ่งก่อสร้าง อื่น ๆ ที่ชำรุด

10. ค่าก่อสร้างและซ่อมแซมอาคารเรียน อาคารประกอบ และสิ่งก่อสร้างที่ประสบภัยธรรมชาติในกรณีที่โรงเรียนเกิดประสบภัยธรรมชาติ ให้โรงเรียนเสนอขอใช้งบประมาณในหมวดค่าตอบแทนใช้สอยและวัสดุรายการค่าซ่อมแซมสิ่งก่อสร้าง แต่งบประมาณค่าซ่อมแซมทั้งหมดต้องไม่เกินร้อยละ 50 ของค่าก่อสร้างอาคารใหม่ในแบบและขนาดเดียวกัน สำหรับการซ่อมแซมอาคารชำรุดที่มีการปรับปรุงตัดแปลงต่อเติมให้เปลี่ยนไปจากแบบรูปร่างเดิม หรือสภาพเดิม หรือเสียหายมากจะต้องสร้างใหม่ ให้ขอใช้งบประมาณหมวดค่าครุภัณฑ์ที่ดินและสิ่งก่อสร้าง รายการค่าก่อสร้างและปรับปรุงอาคารเรียน อาคารประกอบ และสิ่งก่อสร้างที่ประสบภัยธรรมชาติ

11. ค่าติดตั้งประปา ไฟฟ้า รั้วลวดหนาม ถนน และปรับปรุงบริเวณโรงเรียน โรงเรียนที่จะขอจัดตั้งจัดสรรงบประมาณประจำปี ในรายการนี้ต้องอยู่ในเงื่อนไขดังต่อไปนี้

11.1 เป็นโรงเรียนที่ไม่มีประปา ไฟฟ้า ใช้ในโรงเรียน และอยู่ในเขตบริการของการไฟฟ้า ประปา หากอยู่นอกเขต ต้องปักเสาพาดสายเมน หรือท่อเมนในระยะไม่เกินกว่า 300 เมตร ให้ขอในหมวดค่าครุภัณฑ์ที่ดินและสิ่งก่อสร้าง

11.2 เป็นโรงเรียนที่มีประปา ไฟฟ้า แต่มีความจำเป็นต้องปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลง ระบบประปา ไฟฟ้า เพื่อความปลอดภัยและประหยัดให้ขอในหมวดค่าตอบแทนใช้สอยและวัสดุ

11.3 เป็นโรงเรียนที่มีความจำเป็นต้องสร้างรั้ว ถนน หรือปรับปรุงบริเวณโรงเรียน ให้อยู่ในสภาพดี เหมาะสม เกิดประโยชน์ต่อนักเรียนและมีความปลอดภัยต่อทรัพย์สินของทางราชการให้ขอในหมวดค่าครุภัณฑ์ที่ดินและสิ่งก่อสร้าง

12. ค่าก่อสร้างบ้านพักครู

โรงเรียนที่จะขอจัดตั้งจัดสรรงบประมาณค่าก่อสร้างบ้านพักครูจะต้องเป็นโรงเรียน ที่ไม่มีบ้านพักครู หรือมีแต่ไม่เพียงพอและครูต้องการบ้านพักครู โดยให้พิจารณาตามความเหมาะสมตามรูปแบบ คือ บ้านพักครูแบบเรือนแถว (แบบ 303/28) ให้พิจารณาสร้างในหมู่บ้านพักครู หรือในโรงเรียนที่มีพื้นที่พอ เพื่อจัดทำเป็นศูนย์บ้านพักครู โดยคำนึงถึงการให้บริการที่อยู่แก่ครูที่ทำการสอนในท้องถิ่นใกล้เคียงเป็นอันดับแรก กรณีจะขอสร้างบ้านพักครูแบบเดี่ยว (แบบ301/26) ให้พิจารณาสร้างสำหรับโรงเรียนที่อยู่ห่างไกล กันดาร หากบ้านเช่าไม่ได้

13. ค่าก่อสร้างบ้านพักภารโรง

โรงเรียนที่จะขอจัดตั้งจัดสรรงบประมาณค่าก่อสร้างบ้านพักภารโรงจะต้องเป็นโรงเรียนที่ยังไม่มีบ้านพักภารโรงและมีภารโรงต้องการบ้านพัก การก่อสร้างทำตามแบบ สปช.304/28

14. ค่ารื้อย้ายบ้านพักครูสร้างใหม่

โรงเรียนใดมีบ้านพักครูแต่ไม่มีผู้เข้าพักอาศัย และเห็นว่ามีสภาพดีสมควรรื้อย้ายไปสร้างใหม่บริเวณโรงเรียนอื่นที่มีความต้องการบ้านพักครู และมีข้าราชการต้องการเข้าพักอาศัย ก็ให้พิจารณาขอตั้งงบประมาณรื้อย้ายบ้านพักครูไปสร้างใหม่

การวางแผนรื้อถอนอาคารและการจัดสร้างอาคารทดแทน อาคารและสิ่งก่อสร้างของโรงเรียนไม่ว่าจะสร้างในที่ใด จะต้องอยู่ในการควบคุมตามกฎหมายว่าด้วยที่ราชพัสดุ โดยการนำส่งขึ้นทะเบียนที่ราชพัสดุ เมื่อจะรื้อถอนต้องปฏิบัติตามที่กฎกระทรวงออกตามความในกฎหมายว่าด้วยที่ราชพัสดุกำหนด โรงเรียนควรวางแผนการรื้อถอนอาคาร หรือ สิ่งปลูกสร้างที่มีอายุใช้งานนาน ชำรุดผุพัง หรือ สมควรรื้อถอนด้วยเหตุจำเป็นใด ๆ เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย สวยงาม เป็นการป้องกันอุบัติเหตุที่อาจเกิดขึ้นกับนักเรียน หรือบุคลากรของโรงเรียน การรื้อถอนอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างที่เป็นที่ราชพัสดุ จะต้องได้รับอนุญาตจากกรมธนารักษ์ก่อน ยกเว้นการรื้อถอนอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างที่เป็นที่ราชพัสดุที่มีลักษณะดังต่อไปนี้

1. อาคาร หรือสิ่งปลูกสร้างที่สร้างมาแล้วไม่น้อยกว่า 25 ปี
2. อาคาร หรือสิ่งปลูกสร้างที่ชำรุดโดยใช้การไม่ได้
3. อาคาร หรือสิ่งปลูกสร้างที่เกี่ยวกับราชการลับทางทหาร
4. อาคาร หรือสิ่งปลูกสร้างเดิมเพื่อปลูกสร้างอาคาร หรือสิ่งปลูกสร้างใหม่แทน

ตามที่ได้รับงบประมาณ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547, หน้า 222) ได้สรุปบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา เกี่ยวกับงานจัดสร้างอาคารสถานที่ไว้ ดังนี้

1. ของงบประมาณจัดสร้างอาคารสถานที่
2. ควบคุมการก่อสร้างอาคารให้ถูกต้องตามระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง
3. ดำเนินการเกี่ยวกับการรื้อถอนอาคารสถานที่ให้ถูกต้องตามระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง
4. จัดการเกี่ยวกับที่ดินของสถานศึกษาให้ถูกต้องตามระเบียบว่าด้วยที่ราชพัสดุ
5. ร่วมกับบุคลากรทุกคนในสถานศึกษา และชุมชนแก้ปัญหาการขาดแคลนอาคารสถานที่ในกรณีที่มีงบประมาณจากราชการมีไม่เพียงพอ
6. จัดให้มีการตกแต่งอาคารสถานที่ให้น่าดูน่าอยู่น่าเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต 1, 2550ก, หน้า 25) ได้กำหนดเกณฑ์มาตรฐานสิ่งก่อสร้างของโรงเรียน ดังนี้

1. อาคารเรียน หมายถึง อาคารที่ใช้เป็นสถานจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทุกกลุ่มวิชา ประกอบด้วย

- 1.1 ห้องเรียน หมายถึง ห้องที่ใช้ดำเนินการกิจกรรมการเรียนการสอนทุกกลุ่มวิชา

1.2 ห้องพิเศษ หมายถึง ห้องอำนวยความสะดวกในการบริหาร และจัดกิจกรรมสนับสนุนการเรียนการสอน เช่น ห้องพักครู ห้องพยาบาล ห้องวิทยาศาสตร์ ห้องคอมพิวเตอร์ ฯลฯ

2. เกณฑ์การจัดอาคารเรียน มีเกณฑ์การจัดสรรดังนี้

2.1 ใช้จำนวนนักเรียนเป็นเกณฑ์

2.1.1 โรงเรียนที่มีนักเรียน 120 คนลงมา ใช้เกณฑ์ควรมีห้องเรียน 8 ห้อง และห้องพิเศษ 3 ห้อง รวมควรมี 11 ห้อง

2.1.2 โรงเรียนที่มีนักเรียน 121-300 คน ใช้เกณฑ์ควรมีห้องเรียน 8 ห้อง และห้องพิเศษ 4 ห้อง รวมควรมี 12 ห้อง (ยกเว้น โรงเรียนขยายโอกาส และระดับมัธยมศึกษา)

2.2 ใช้แผนการจัดชั้นเรียน โรงเรียนที่มีนักเรียน 301 คนขึ้นไป ควรมีห้องเรียนตามแผนจัดชั้นเรียนดังนี้

- 2.2.1 8 ห้องเรียน ควรมีห้องเรียน 8 ห้องพิเศษ 7 รวม 15
- 2.2.2 9 ห้องเรียน ควรมีห้องเรียน 9 ห้องพิเศษ 7 รวม 16
- 2.2.3 10 ห้องเรียน ควรมีห้องเรียน 10 ห้องพิเศษ 8 รวม 18
- 2.2.4 11 ห้องเรียน ควรมีห้องเรียน 11 ห้องพิเศษ 9 รวม 20
- 2.2.5 12 ห้องเรียน ควรมีห้องเรียน 12 ห้องพิเศษ 9 รวม 21
- 2.2.6 13 ห้องเรียน ควรมีห้องเรียน 13 ห้องพิเศษ 10 รวม 23
- 2.2.7 14 ห้องเรียน ควรมีห้องเรียน 14 ห้องพิเศษ 10 รวม 24
- 2.2.8 15 ห้องเรียน ควรมีห้องเรียน 15 ห้องพิเศษ 10 รวม 25
- 2.2.9 16 ห้องเรียน ควรมีห้องเรียน 16 ห้องพิเศษ 11 รวม 27
- 2.2.10 17 ห้องเรียน ควรมีห้องเรียน 17 ห้องพิเศษ 11 รวม 28
- 2.2.11 18 ห้องเรียน ควรมีห้องเรียน 18 ห้องพิเศษ 11 รวม 29
- 2.2.12 19 ห้องเรียน ควรมีห้องเรียน 19 ห้องพิเศษ 12 รวม 31
- 2.2.13 20 ห้องเรียน ควรมีห้องเรียน 20 ห้องพิเศษ 12 รวม 32
- 2.2.14 21 ห้องเรียน ควรมีห้องเรียน 21 ห้องพิเศษ 12 รวม 33
- 2.2.15 22 ห้องเรียน ควรมีห้องเรียน 22 ห้องพิเศษ 13 รวม 35
- 2.2.16 23 ห้องเรียน ควรมีห้องเรียน 23 ห้องพิเศษ 13 รวม 36
- 2.2.17 24 ห้องเรียน ควรมีห้องเรียน 24 ห้องพิเศษ 13 รวม 37
- 2.2.18 25 ห้องเรียน ควรมีห้องเรียน 25 ห้องพิเศษ 14 รวม 39
- 2.2.19 26 ห้องเรียน ควรมีห้องเรียน 26 ห้องพิเศษ 15 รวม 41
- 2.2.20 27 ห้องเรียน ควรมีห้องเรียน 27 ห้องพิเศษ 15 รวม 42
- 2.2.21 28 ห้องเรียน ควรมีห้องเรียน 28 ห้องพิเศษ 16 รวม 44
- 2.2.22 29 ห้องเรียน ควรมีห้องเรียน 29 ห้องพิเศษ 16 รวม 45

2.2.56 63 ห้องเรียน ควรมีห้องเรียน 63 ห้องพิเศษ 27 รวม 90

2.2.57 64 ห้องเรียน ควรมีห้องเรียน 64 ห้องพิเศษ 28 รวม 92

2.2.58 65 ห้องขึ้นไป ควรมีห้องพิเศษ 29 ห้อง

3. อาคารประกอบ หมายถึง อาคารที่ใช้เป็นสถานที่จัดกิจกรรมการเรียน การสอน กลุ่มวิชาต่าง ๆ หรือจัดกิจกรรมอาหารกลางวัน หรือใช้สำหรับเป็นที่ประชุมนักเรียน หรือกิจกรรมอื่น ๆ

3.1 อาคารอเนกประสงค์, หอประชุม, โรงอาหาร มีเกณฑ์ ดังนี้

3.1.1 แผนจัดชั้นเรียน 3 - 23 ห้องเรียน ควรมีอาคารอเนกประสงค์ หอประชุม โรงอาหาร รวม 1 หลัง

3.1.2 แผนจัดชั้นเรียน 24 ห้องเรียนขึ้นไป ควรมีอาคารอเนกประสงค์ หอประชุม โรงอาหาร รวม 2 หลัง

3.2 อาคารฝึกงาน ใช้แผนจัดชั้นเรียนเป็นเกณฑ์ดังนี้

3.2.1 แผนจัดชั้นเรียน 3 - 8 ห้องเรียน ควรมีอาคารฝึกงาน 1 หน่วย

3.2.2 แผนจัดชั้นเรียน 9 - 14 ห้องเรียน ควรมีอาคารฝึกงาน 2 หน่วย

3.2.3 แผนจัดชั้นเรียน 15 - 26 ห้องเรียน ควรมีอาคารฝึกงาน 4 หน่วย

3.2.4 แผนจัดชั้นเรียน 27 - 44 ห้องเรียน ควรมีอาคารฝึกงาน 6 หน่วย

3.2.5 แผนจัดชั้นเรียน 45 ห้องเรียนขึ้นไป ควรมีอาคารฝึกงาน 8 หน่วย

3.3 ส้วม หมายถึง อาคารที่ใช้เป็นสถานที่สำหรับอุจจาระหรือปัสสาวะของ นักเรียน โดยใช้แผนจัดชั้นเรียนเป็นเกณฑ์ จำนวนนักเรียน 40 คน ควรมี 1 ที่นั่ง แต่อย่างน้อย ไม่ต่ำกว่า 4 ที่นั่ง

3.4 บ้านพักครู หมายถึง อาคารที่สร้างขึ้นเพื่อจัดเป็นสวัสดิการแก่ครูที่ไม่มี บ้านพักอาศัยและภูมิลำเนาอยู่นอกพื้นที่ปฏิบัติการสอน โดยมีลักษณะอาคาร ดังนี้

3.4.1 สร้างบ้านพักครูแบบเรือนแถวในหมู่บ้านพักครู หรือในโรงเรียนที่มี พื้นที่มากโดยคำนึงถึงการให้บริการที่อยู่ห้องถิ่นใกล้เคียงได้เป็นอันดับแรก

3.4.2 สร้างบ้านพักครูแบบบ้านพักเดี่ยว เฉพาะโรงเรียนที่อยู่ห่างไกล หา บ้านเช่า ไม่ได้ โดยใช้เกณฑ์ตามความต้องการจำเป็นของแต่ละสถานศึกษา

3.4.3 บ้านพักภารโรงใช้เกณฑ์ตามความต้องการ ความจำเป็นของแต่ละ สถานศึกษา

3.4.4 บ้านพักนักเรียนใช้เกณฑ์ตามความต้องการ ความจำเป็น และตาม จำนวน นักเรียนที่มีความประสงค์จะเข้าพัก

4. สนามกีฬา

สนามกีฬา หมายถึง สถานที่สำหรับจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมหลักสูตร มีเกณฑ์ดังนี้

4.1 สนามบาสเกตบอล สร้างเฉพาะโรงเรียนที่เปิดสอนมัธยมศึกษา โดยใช้แผนการจัดชั้นเรียนเป็นเกณฑ์

4.1.1 แผนจัดชั้นเรียน 6 - 12 ห้อง ควรมี 1 สนาม

4.1.2 แผนจัดชั้นเรียน 13 - 36 ห้อง ควรมี 2 สนาม

4.1.3 แผนจัดชั้นเรียน 37 ห้องขึ้นไป ควรมี 3 สนาม

4.2 สนามฟุตบอลจัดให้ทุกโรงเรียนตามความเหมาะสม 1 โรงเรียนต่อ 1 สนาม

4.3 สนามกีฬาอเนกประสงค์เป็นลานคอนกรีต (เป็นสนามวอลเลย์บอลและสนามเซปักตะกร้อขนาดมาตรฐาน) มีเสาพร้อมตาข่ายวอลเลย์บอลและเซปักตะกร้อ โดยจัดให้โรงเรียนทุกโรง โรงละ 1 สนาม ไม่เกิน 3 สนาม ดังนี้

4.3.1 แผนจัดชั้นเรียน 3 - 12 ห้อง ควรมี 1 สนาม

4.3.2 แผนจัดชั้นเรียน 13 - 36 ห้อง ควรมี 2 สนาม

4.3.3 แผนจัดชั้นเรียน 37 ห้องขึ้นไป ควรมี 3 สนาม

4.4 สนามเด็กเล่นจัดให้โรงเรียนระดับก่อนประถมศึกษา โรงเรียนละ 1 สนาม

5. ถังน้ำซีเมนต์ โดยมีเกณฑ์ดังนี้

5.1 แผนจัดชั้นเรียน 6 - 12 ห้อง ควรมี 1 ชุด

5.2 แผนจัดชั้นเรียน 13 - 36 ห้อง ควรมี 2 ชุด

5.3 แผนจัดชั้นเรียน 37 ห้องขึ้นไป ควรมี 3 ชุด

6. ค่าก่อสร้างอื่น ๆ

6.1 ค่าก่อสร้างปรับปรุงซ่อมแซมอาคารเรียน อาคารประกอบและสิ่งก่อสร้างอื่นที่ชำรุด เสียหาย และที่ประสบอุบัติเหตุ จัดสรรงบประมาณให้แก่โรงเรียนที่มีอาคารเรียน อาคารประกอบ ที่มีสภาพชำรุดทรุดโทรม และประสบอุบัติเหตุ

6.2 ค่าติดตั้งไฟฟ้า ประปา รั้ว เขื่อน ถนน และปรับปรุงบริเวณจัดให้โรงเรียนที่มีความขาดแคลนและเดือดร้อน โรงเรียนที่ไม่มีไฟฟ้า ประปา รั้ว ถนน และ ใช้ในการปรับปรุงบริเวณโรงเรียนเพื่อให้เอื้อต่อการเรียนการสอน

สุทิน พรหมสี (2551, เมษายน 11) กล่าวว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีบทบาทหน้าที่ในการดำเนินงานตามขอบข่ายงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ด้านจัดสร้างอาคารสถานที่ ดังนี้

1. ของบประมาณจัดสร้างอาคารสถานที่

2. ควบคุมการก่อสร้างอาคาร ให้ถูกต้องและเป็นไปตามระเบียบ และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

3. ดำเนินการเกี่ยวกับการรื้อถอนอาคารให้ถูกต้องตามระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

4. จัดการเกี่ยวกับที่ดินของโรงเรียนให้ถูกต้องตามระเบียบว่าด้วยที่ราชพัสดุ

5. ร่วมกับบุคลากรในโรงเรียน และชุมชนแก้ปัญหาการขาดแคลนอาคารสถานที่ ในกรณีที่ยังงบประมาณจากทางราชการมีไม่เพียงพอ จัดให้มีการตกแต่งอาคารสถานที่ให้เป็นระเบียบ

จากขอบข่ายของการจัดสร้างอาคารสถานที่ที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การจัดสร้างอาคารสถานที่ เป็นการดำเนินงานจัดทำรายละเอียดเกี่ยวกับอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม รวมถึงการวางแผนบริเวณที่ตั้งอาคาร การจัดหาวัสดุ ครุภัณฑ์ และการดำเนินการของงบประมาณ การควบคุมการก่อสร้าง การตกแต่งจัดระเบียบให้เป็นไปตามหลักการจัดอาคารสถานที่ของโรงเรียน การรื้อถอนอาคารสถานที่ และสิ่งปลูกสร้างให้ถูกต้องตามระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียน จะต้องดำเนินการเพื่อเป็นการส่งเสริม และ สนับสนุนการเรียนการสอนของโรงเรียน ให้ดำเนินไปด้วยความสะดวกราบรื่น

2. การใช้อาคารสถานที่

2.1 ความหมายของการใช้อาคารสถานที่

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536, หน้า 108) ได้เสนอแนะการดำเนินการใช้อาคารสถานที่ไว้ว่า ผู้บริหารควรวางแผนการใช้อาคารสถานที่ให้เกิดประโยชน์ ต่อชุมชนรอบบริเวณโรงเรียน

สนอง เครือมาก (2537, หน้า 1) กล่าวว่า การใช้ประโยชน์จากอาคารสถานที่ในด้านอื่น นอกเหนือจากการเรียนการสอน โรงเรียนอาจอนุญาตให้บุคคล หรือคณะบุคคลภายนอก เข้ามาใช้อาคารสถานที่ของโรงเรียนได้ แต่ทั้งนี้ต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขของระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการใช้อาคารสถานที่ของสถานศึกษา พ.ศ. 2526 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535

สมเดช ศรีแสง (2539, หน้า 572 - 574) ได้กล่าวถึงการใช้อาคารสถานที่ว่า หมายถึง การกำหนดวางแผนการใช้อาคารสถานที่ให้เกิดประโยชน์ใช้สอยมากที่สุดต่อการเรียนการสอนโดยตรง ต่อการเรียนรู้ในห้องเรียนของนักเรียนและต่อชุมชน

ศิริ เจริญวัย (2541, หน้า 29) ให้แนวทางในการใช้อาคารสถานที่ และสิ่งแวดล้อมไว้ว่า อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมของสถานศึกษา สร้างขึ้นมาเพื่อใช้ประโยชน์ในการจัดกิจกรรมทางการศึกษาเป็นหลักและใช้เพื่อกิจกรรมอื่นที่เกี่ยวข้องผู้บริหารจะต้องวางแผนการใช้อาคารสถานที่ ให้รอบคอบและเกิดประโยชน์ในการใช้สอยให้มากที่สุด

อรุณ ชูดำ (2541, หน้า 28) สรุปความหมาย การใช้อาคารสถานที่ไว้ว่า การใช้อาคารสถานที่เป็นการวางแผนการใช้อาคารสถานที่ให้เกิดประโยชน์ใช้สอยมากที่สุด โดยการ

จัดให้มีแผนผังบริเวณโรงเรียน ห้องเรียน จัดให้มีตารางแสดงการใช้อาคารสถานที่ เพื่อผลการเรียนรู้ของนักเรียนทั้งในห้องเรียน นอกห้องเรียน และการจัดกิจกรรมของชุมชน

จากความหมายของการใช้อาคารสถานที่ที่กล่าวมา สรุปได้ว่า การใช้อาคารสถานที่ หมายถึง การวางแผนการใช้อาคารสถานที่ให้เกิดประโยชน์ใช้สอยมากที่สุด เพื่อประโยชน์ในการจัดกิจกรรมทางการศึกษาของนักเรียนทั้งในห้องเรียน นอกห้องเรียน และการจัดกิจกรรมของชุมชน

2.2 ขอบข่ายของการใช้อาคารสถานที่

สนอง เครือมาก (2537, หน้า 1) กล่าวว่า การใช้ประโยชน์จากอาคารสถานที่ควรปฏิบัติดังนี้

1. การขออนุญาตใช้ ผู้ประสงค์จะขอใช้อาคารสถานที่ของสถานศึกษาใด ให้ยื่นคำขอต่อหัวหน้าสถานศึกษาตามแบบที่กำหนดไว้
2. เงื่อนไขเกี่ยวกับการใช้อาคารสถานที่ การขอใช้อาคารสถานที่ อนุญาตให้ใช้ได้เป็นการชั่วคราวเท่านั้น และต้องอยู่ในเงื่อนไข ดังต่อไปนี้

2.1 ไม่ใช่สถานที่กระทำในสิ่งผิดกฎหมาย

2.2 ไม่ใช่อาคารสถานที่เพื่อหาเสียงเลือกตั้ง และดำเนินกิจการทางการเมือง ยกเว้นสถานศึกษาระดับวิทยาลัยที่เปิดสอนระดับปริญญาตรี โดยดำเนินการให้เป็นธรรม และเสมอภาคกันทุกพรรค ไม่กระทบต่อการเรียนการสอน

2.3 ไม่ใช่อาคารสถานที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อย ศีลธรรมอันดีของประชาชน

2.4 ไม่ใช่อาคารสถานที่นอกเหนือจากที่ระบุไว้ตามคำขอใช้อาคารสถานที่

2.5 บุคคลที่เข้ามาในสถานศึกษา ต้องประพฤติปฏิบัติให้ชอบด้วยวัฒนธรรม และศีลธรรมอันดี ตลอดจนเชื่อฟังหัวหน้าสถานศึกษาหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบต่อสถานที่นั้น ทั้งนี้หัวหน้าสถานศึกษาอนุญาตได้ครั้งละไม่เกิน 7 วัน ระหว่างการใช้อาคารสถานที่ ถ้าเสียหายชำรุดต้องซ่อมแซมให้อยู่ในสภาพเดิม พร้อมกันนั้นผู้ขอใช้อาคารสถานที่ต้องชำระค่าบำรุง ดังนี้ ค่าน้ำ ค่าไฟตามความสิ้นเปลือง ค่าบำรุงสถานที่และอุปกรณ์ ค่าตอบแทนคนงานภารโรงและค่าบำรุงอื่น ๆ

วิพล นาคพันธ์, และสมเดช สีแสง (2539, หน้า 8-9) ได้สรุปเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ของอาคารให้ครบถ้วนนั้น สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดไว้ดังนี้

1. กรณีอาคารเรียนถาวรว่างทิ้งหลัง ให้พิจารณานำไปใช้ประโยชน์ตามที่เห็นว่าเหมาะสม อย่าปล่อยให้ว่างไว้โดยมิได้ใช้ประโยชน์ โดยรายงานการใช้ประโยชน์ให้สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ถ้าหากพิจารณาแล้วเห็นว่าไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ ให้ขออนุญาตรื้อถอนและนำวัสดุที่ได้จากการรื้อถอนไปใช้ประโยชน์ หรือขายทอดตลาด นำส่งคลังเป็นรายได้แผ่นดิน

2. กรณีอาคารเรียนถาวรว่างบางห้องให้พิจารณานำมาใช้จัดกิจกรรมพิเศษต่าง ๆ ที่มีประโยชน์ต่อนักเรียน หรือจัดเป็นสวัสดิการให้ข้าราชการครูและนักเรียนได้พักผ่อน ขณะหยุดการสอนตามความเหมาะสม

ศิริ เจริญวัย (2541, หน้า 29) ให้แนวทางในการใช้อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ดังต่อไปนี้

1. ดำเนินการวางแผนการใช้อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม โดยให้บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วม ได้แก่ คณะกรรมการการศึกษา คณะครู และที่ปรึกษาทางวิชาการ
2. จัดให้มีแผนผังอาคารสถานที่ อาคารเรียน ห้องเรียนและบริเวณให้ชัดเจน
3. จัดทำเอกสารคำแนะนำการใช้อาคารสถานที่ แจกจ่ายให้บุคลากรทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาทราบ

4. ปฐมนิเทศการใช้อาคารสถานที่ เป็นการชี้แจงแนะนำแก่เจ้าหน้าที่ ครู และนักศึกษา ได้เข้าใจและรู้จักวิธีการใช้อาคารสถานที่ก่อนลงมือใช้จริง ๆ

5. จัดตารางแสดงการใช้อาคารสถานที่ในรอบสัปดาห์

6. กำหนดบุคลากรผู้รับผิดชอบดูแลอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมแต่ละแห่งไว้

แนชชิต

7. การจัดใช้อาคารสถานที่ เป็นการจัดให้บุคลากรฝ่ายต่าง ๆ ได้เข้าไปจัดกิจกรรมในอาคารสถานที่ที่ได้วางแผนการใช้อาคารไว้ ซึ่งจะประกอบด้วยส่วนที่ใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยตรง และส่วนที่ใช้เพื่อจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน

8. จัดให้บริการแก่ชุมชนในการจัดกิจกรรมที่จำเป็นต้องใช้อาคารสถานที่ของสถานศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2545, หน้า 167-172) สรุปบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับการใช้อาคารสถานที่ ดังนี้

1. ดำเนินการวางแผนใช้อาคารสถานที่ให้เกิดประโยชน์คุ้มค่า โดยให้บุคลากรในโรงเรียน มีส่วนร่วม

2. จัดให้มีแผนผังบริเวณโรงเรียน อาคารประกอบ ห้องเรียน ห้องพิเศษ

3. จัดให้มีการทำตารางแสดงการใช้อาคารสถานที่ รวมถึงห้องพิเศษต่าง ๆ

4. ให้บริการด้านอาคารสถานที่ให้แก่ชุมชนในการจัดกิจกรรมโดยมีหลักฐาน

อ้างอิง

สุทิน พรหมสี (2551, เมษายน 11) กล่าวว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีบทบาทหน้าที่ในการดำเนินงานตามขอบข่ายงานอาคารสถานที่ ด้านการใช้อาคารสถานที่ ดังนี้

1. ดำเนินการวางแผนการใช้อาคารสถานที่ โดยให้บุคลากรในโรงเรียนมีส่วนร่วม

2. จัดให้มีแผนผังบริเวณโรงเรียน ห้องเรียน

3. จัดให้มีการทำตารางแสดงการใช้อาคารสถานที่ ให้บริการด้านอาคารสถานที่ แก่ชุมชนในกิจกรรมของชุมชนที่เกี่ยวข้อง

จากข้อบ่งชี้ของการใช้อาคารสถานที่ที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การใช้อาคารสถานที่ เป็นการดำเนินการเกี่ยวกับการจัดทำแผนการใช้อาคารเรียน อาคารประกอบ บริเวณโรงเรียน โดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรในโรงเรียน และชุมชน กำหนดบุคลากรผู้รับผิดชอบอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมแต่ละแห่ง จัดให้มีแผนผังโรงเรียน แผนผังอาคารเรียนและห้องเรียน จัดให้มีตารางการใช้อาคารเรียน อาคารประกอบ จัดทำเอกสารแนะนำการใช้อาคารสถานที่ จัดให้บริการแก่ชุมชนเข้ามาใช้บริการ เพื่อให้เกิดประโยชน์ใช้สอยมากที่สุดและมีประสิทธิภาพที่สุด

3. การบำรุงรักษาอาคารสถานที่

3.1 ความหมายของการบำรุงรักษาอาคารสถานที่

ศิริ เจริญวัย (2541, หน้า 30) กล่าวว่า อาคารสถานที่ที่จะอยู่ในสภาพดีและมีความมั่นคงปลอดภัยต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้นาน ก็ขึ้นอยู่กับ การบำรุง รักษา คุ้มครอง และการเอาใจใส่ดูแลของผู้รับผิดชอบเป็นสำคัญ

อรุณ ชูดำ (2541, หน้า 33) สรุปการบำรุงรักษาอาคารสถานที่ว่า เป็นการระมัดระวังดูแลและป้องกันอาคารสถานที่ให้อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ เหมาะสมต่อการใช้สอย และมีความสวยงาม เพื่อนักเรียนจะได้เรียนอย่างมีความสุข และเอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียน การสอน ทั้งนี้ผู้บริหารโรงเรียนต้องตรวจสอบสภาพของอาคารสถานที่อย่างสม่ำเสมอ และทำการซ่อมแซมส่วนที่ชำรุด รวมทั้งส่งเสริมในการบำรุงรักษาอาคารสถานที่

ธงไชย วงศ์กุล (2546, หน้า 21) สรุปการบำรุงรักษาอาคารสถานที่ว่า เป็นการจัดการเพื่อให้อาคารสถานที่มีความสง่างามเป็นที่เลื่อมใสของผู้ที่พบเห็น ตลอดจนเป็นการดูแลรักษาอาคารให้มีความปลอดภัยในการใช้และหมายความรวมถึงการจัดบริเวณพักผ่อน หย่อนใจภายในโรงเรียนไว้ด้วย

สุรพล ศุภรัตรีทิเพศ (2547, หน้า 41-42) สรุปว่า การบำรุงรักษาอาคารสถานที่ หมายถึง การพยายามธำรงรักษาสภาพเดิมของอาคารสถานที่ที่มีอยู่ให้คงสภาพเดิมเอาไว้ เพื่อให้เกิดความสะดวกสบาย ความพอใจให้โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมที่ดี ประหยัดค่าใช้จ่าย และบุคคลทั่วไปเกิดความเลื่อมใสศรัทธาในโรงเรียน ซึ่งเป็นการกิจของผู้บริหารโรงเรียนที่จะต้องดำเนินการจัดให้มีแผนงานบำรุงรักษาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมจัดให้มีการตรวจสอบสภาพอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมให้สะอาด ถูกสุขลักษณะ น่าดู น่าอยู่ จัดให้มีการซ่อมแซมอาคารเรียน อาคารประกอบ สนามกีฬา ถนน ที่พักผ่อนหย่อนใจ สวนหย่อม แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนให้อยู่ในสภาพที่ใช้งานได้อย่างปลอดภัย กำหนดหน้าที่และมอบหมายให้บุคลากรในการบำรุงรักษาอาคารสถานที่ในแต่ละจุดไว้ชัดเจน จัดหางบประมาณมาเป็นค่าบำรุงรักษา และซ่อมแซมอาคาร

สถานที่และสิ่งแวดล้อมให้เพียงพอส่งเสริมให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม

ชนากกร เม่นแต้ม (2550, หน้า 33) สรุปการบำรุงรักษาอาคารสถานที่ไว้ว่าการบำรุงรักษาอาคารสถานที่เป็นหน้าที่ของทุกคนที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน ตั้งแต่ผู้บริหารโรงเรียน คณะครู นักการภารโรง นักเรียนและชุมชนที่จะต้องช่วยกันสอดส่องดูแล บำรุงรักษาอาคารสถานที่จากการใช้งานให้มีความคงทนถาวร ทำการซ่อมแซมอยู่เสมอให้สมบูรณ์มากที่สุด มีความเหมาะสม สวยงาม มีบรรยากาศที่ดีเอื้อต่อการเรียนการสอนของนักเรียน

จากที่กล่าวมาสรุปความหมายการบำรุงรักษาอาคารสถานที่ได้ตั้งนี้การบำรุงรักษาอาคารสถานที่ หมายถึง การพยายามธำรงรักษาสภาพเดิมของอาคารสถานที่ที่มีอยู่ให้คงสภาพเดิมเอาไว้และมีความมั่นคงปลอดภัยต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้นาน ทั้งนี้ผู้บริหารโรงเรียนต้องตรวจสอบสภาพของอาคารสถานที่อย่างสม่ำเสมอ มีแผนงานการบำรุงรักษาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม กำหนดหน้าที่และมอบหมายให้บุคลากรในการบำรุงรักษาอาคารสถานที่ในแต่ละจุดไว้ชัดเจน ส่งเสริมให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งจัดหางบประมาณมาเป็นค่าบำรุงรักษาและซ่อมแซมอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมให้เพียงพอ

3.2 ขอบข่ายของการบำรุงรักษาอาคารสถานที่

สมเดช สีแสง (2539, หน้า 572-574) ได้สรุปบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารว่าควรมีแนวทางส่งเสริมการบริหารงาน ด้านการบำรุงรักษาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนดังนี้

1. ตรวจสอบสภาพของอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมอย่างสม่ำเสมอ
2. จัดให้มีการซ่อมแซมอาคารสถานที่ที่ชำรุด
3. จัดให้มีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมของบุคลากร
4. ส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2541ข, หน้า 411) ได้สรุปงาน

- บำรุงรักษาอาคารสถานที่ ไว้ดังนี้
1. เพื่อรักษาสภาพอาคารและสิ่งประกอบอาคารให้อยู่ในสภาพสมบูรณ์เหมาะสมต่อการใช้สอยตามสภาพอายุของการใช้งาน
  2. ป้องกันความเสียหายเล็กน้อยที่เกิดขึ้นในอาคาร เพื่อไม่ให้จุดเล็ก ๆ นั้น ลุกกลามเป็นความเสียหายมากขึ้น
  3. เปลี่ยนชิ้นส่วนประกอบอาคารตามอายุ เพื่อการประหยัดงบประมาณในระยะยาว และป้องกันอันตรายที่จะเกิดขึ้นกับผู้ใช้อาคาร
  4. เก็บข้อมูล ข้อบกพร่อง จากการออกแบบและการใช้วัสดุก่อสร้างเพื่อประโยชน์ในการพัฒนารูปแบบในการก่อสร้างครั้งต่อไป

ศิริ เจริญวัย (2541, หน้า 30) กล่าวว่า การบำรุงรักษาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมให้ถูกหลัก ผู้บริหารสถานศึกษามีภาระหน้าที่ต้องปฏิบัติ ดังนี้

1. จัดให้มีการตรวจสอบสภาพของอาคารสถานที่ และสิ่งแวดล้อมอย่างสม่ำเสมอ พร้อมให้บันทึกการตรวจสอบสภาพไว้เป็นระยะ ๆ
2. จัดให้มีการซ่อมแซมอาคารสถานที่ และสิ่งแวดล้อมที่ชำรุด ให้มีสภาพดีอยู่เสมอ พร้อมให้บันทึกประวัติการซ่อมไว้ด้วย
3. กำหนดบทบาทหน้าที่ในการบำรุงรักษาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม และมอบหมายให้บุคลากรรับผิดชอบแต่ละจุดไว้แน่ชัด
4. ส่งเสริม และปลูกฝังจิตสำนึกให้นักเรียนรู้สึกรับผิดชอบต่อการบำรุงรักษาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาให้มีความปลอดภัยและสะอาดสวยงามอยู่เสมอ
5. จัดประชุมชี้แจงแนะนำวิธีการบำรุงรักษาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมที่ถูกต้องให้แก่บุคลากรฝ่ายต่าง ๆ เมื่อมีการใช้อาคารสถานที่แห่งใหม่

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2545, หน้า 167-172) สรุปบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับการบำรุงรักษาอาคารสถานที่ ดังนี้

1. ตรวจสอบสภาพอาคารสถานที่อย่างสม่ำเสมอ ให้อยู่ในสภาพปัจจุบันใช้งานได้
2. จัดให้มีการซ่อมแซมอาคารสถานที่ที่ชำรุด
3. จัดให้มีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบอาคารสถานที่ของบุคลากร
4. ส่งให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาอาคารสถานที่

เกษม ทศวงษา (2547, หน้า 188) สรุปบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับการบำรุงรักษาอาคารสถานที่ ดังนี้

1. ควรมีข้อมูลเกี่ยวกับอาคารสถานที่ ที่จะต้องซ่อมแซมบำรุงรักษาเพื่อเสนองบประมาณค่าใช้จ่ายให้เพียงพอ ส่วนอาคารที่จำเป็นต้องมีเพิ่ม ควรระบุในแผนงานให้ชัดเจน และให้เหตุผลความจำเป็นที่ต้องมีอย่างละเอียด
2. จัดให้มีเครื่องมือเครื่องใช้ที่เกี่ยวข้องอย่างพอเพียงเพื่อความสะดวกแก่ผู้ปฏิบัติงาน
3. จัดวางหน้าที่บุคลากรที่รับผิดชอบให้เหมาะสม โดยคำนึงถึงความรู้ ความถนัด ความรับผิดชอบ ความเต็มใจที่จะสนองต่อนโยบายของผู้บริหารด้วย

สุทิน พรหมสี (2551, เมษายน 11) กล่าวว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีบทบาทหน้าที่ในการดำเนินงานด้านงานบำรุงรักษาอาคารสถานที่ ดังนี้

1. ตรวจสอบสภาพของอาคารสถานที่อย่างสม่ำเสมอ
2. จัดให้มีการซ่อมแซมอาคารสถานที่ที่ชำรุด
3. จัดให้มีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบอาคารสถานที่ของบุคลากร
4. ส่งเสริมให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาอาคารสถานที่

จากขอบข่ายของการบำรุงรักษาอาคารสถานที่ที่กล่าวมาสรุปได้ว่าการบำรุงรักษาอาคารสถานที่เป็นการดำเนินการเกี่ยวกับการบำรุงรักษาอาคารสถานที่ของสถานศึกษา เป็นกิจกรรมที่พยายามธำรงรักษาสภาพเดิมของสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ ให้คงสภาพเดิมเอาไว้ให้นานที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อให้ผู้ใช้เกิดความสะดวกสบายและพอใจ ตลอดจนบุคคลทั่วไปเกิดความเลื่อมใสศรัทธาในสถานศึกษา ซึ่งการบำรุงรักษาอาคารสถานที่ อาจจะมีขอบข่ายแตกต่างกันในหลายลักษณะและอาศัยปัจจัยประกอบหลายประการ ดังนั้นงานด้านนี้ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องให้ความเอาใจใส่อย่างจริงจังและวางแผนปฏิบัติงานไว้อย่างเหมาะสม จึงจะสามารถปฏิบัติภารกิจให้บรรลุผล

4. การควบคุมดูแลอาคารสถานที่

4.1 ความหมายของการควบคุมดูแลอาคารสถานที่

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536, หน้า 110) กล่าวว่า การควบคุมดูแลอาคารสถานที่ เป็นการกำกับติดตามการใช้ การบำรุงรักษา การตกแต่งรวมถึง การการควบคุมการปฏิบัติงานอาคารสถานที่ให้เป็นไปตามระเบียบของทางราชการ

สนอง เครือมาก (2537, หน้า 241-244) กล่าวว่า การควบคุมดูแลอาคารสถานที่ เป็นการควบคุมดูแลโดยทั่วไปให้เป็นไปตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และแบบแผนของทางราชการที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะการรักษาความปลอดภัย การป้องกัน และระงับอัคคีภัยเกี่ยวกับสถานที่ราชการตามระเบียบสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2531 ซึ่งกำหนดไว้ว่า การรักษาความปลอดภัย หมายถึง บรรดามาตรการที่กำหนดขึ้นเพื่อพิทักษ์รักษาคุ้มครอง ป้องกันให้ความปลอดภัยแก่สถานที่และทรัพย์สินของทางราชการให้พ้นจากการจรรยากรรม การโจรกรรม การก่อวินาศกรรม การบ่อนทำลาย อัคคีภัยและอื่น ๆ ที่เป็นภัยอันตราย

กิติมา ปรีดีดิกล (2539ข, หน้า 227) กล่าวว่า การควบคุมดูแลอาคารสถานที่ เป็นหน้าที่ของผู้บริหารต้องพิจารณาเกี่ยวกับเรื่อง ความเพียงพอ ความเหมาะสม ความปลอดภัย สุขลักษณะ ระยะเวลา การติดต่อใช้สอย การยืดหยุ่นได้ ประสิทธิภาพ การประหยัด การขยายตัว รูปร่าง เพื่อจะได้ปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาอาคารสถานที่ได้ตรงกับจุดมุ่งหมายต่อไป

พูลสุข สังข์รุ่ง (2539, หน้า 125 - 126) กล่าวถึง การควบคุมดูแลอาคารสถานที่ไว้ว่า การดูแลรักษาอาคารสถานที่และบริเวณจะต้องดูแลรักษา เพื่อให้เกิดความพร้อมและสะดวกในการใช้งาน

สุรพล สุภตรัตริพิเทศ (2547, หน้า 54) สรุปการควบคุมดูแลอาคารสถานที่ว่า หมายถึง การดำเนินการจัดให้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการใช้อาคารสถานที่ โดยความร่วมมือร่วมของบุคลากรในโรงเรียนและชุมชน จัดทำแบบสรุปผลการใช้อาคารสถานที่ จัดให้มีการนำเสนอผลการประเมินให้ทุกฝ่ายได้รับทราบ ซึ่งจะช่วยให้เห็นข้อผิดพลาดซึ่งเป็นอุปสรรค หรือความไม่สะดวกในการจัดการศึกษา แล้วนำผลที่ได้มาใช้ในการวางแผน การตัดสินใจ ปรับปรุงแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อจะได้ใช้ประโยชน์จากอาคารสถานที่ได้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่าการควบคุมดูแลอาคารสถานที่ หมายถึงการควบคุม ดูแลอาคารสถานที่ เป็นการกำกับ ติดตามผลการใช้ การบำรุงรักษา การตกแต่งรวมถึงการควบคุมการปฏิบัติงานอาคารสถานที่ให้เป็นไปตามกฎหมาย ข้อบังคับ และแบบแผนของทางราชการที่เกี่ยวข้อง

4.2 ขอบข่ายของการควบคุมดูแลอาคารสถานที่

ศิริ เจริญวัย (2541, หน้า 30) ได้ให้แนวทางปฏิบัติในการควบคุมดูแลอาคารสถานที่ของผู้บริหารโรงเรียน ดังนี้

1. กำหนดให้บุคลากรทำหน้าที่เวรยาม ดูแลอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมให้เป็นไปตามระเบียบว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยแห่งชาติ
2. จัดทำระเบียบ ข้อบังคับ ว่าด้วยการใช้อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมไว้แน่ชัด โดยให้บุคลากรฝ่ายต่าง ๆ มีส่วนร่วม
3. ตรวจสอบการใช้อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ให้เป็นไปตามระเบียบข้อบังคับที่กำหนดไว้
4. พิจารณากลับกรองตรวจสอบกิจกรรมที่มีผู้มาขอใช้อาคารสถานที่ นอกเหนือจากการจัดกิจกรรมทางการศึกษา
5. ส่งเสริม และปลูกฝังให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการดูแลรักษาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม

ทรงชัย เชื้อเมืองพาน (2542, หน้า 38) กล่าวว่า ผู้บริหารโรงเรียนควรมีบทบาทด้านการควบคุมดูแลอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ดังนี้

1. จัดเวรยามดูแลอาคารสถานที่ให้เป็นไปตามระเบียบว่าด้วยการรักษาความปลอดภัย ในสถานที่ราชการ ควรมีการใช้เครื่องกีดขวางหรือห้องเก็บเอกสารสำคัญ ควรมีลูกกรงหน้าต่างและมีกุญแจปิดห้องไว้อย่างเรียบร้อยมั่นคง
2. ตรวจสอบการใช้อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมให้เป็นไปตามข้อตกลงร่วมกัน ระหว่างบุคลากร
3. ดำเนินการตามระเบียบที่เกี่ยวข้อง เมื่อมีผู้มาขอใช้อาคารสถานที่
4. ส่งเสริมให้นักเรียนและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการควบคุมดูแลอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม
5. การใช้แสงสว่างในอาคารเรียนจะให้แสงสว่างโดยรอบอาคารสถานที่ หรือจะให้ตรงเฉพาะจุดรักษาความปลอดภัย ก็ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหาร

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2545, หน้า 167-172) สรุปบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับการควบคุมดูแลอาคารสถานที่ ดังนี้

1. จัดเวรยามดูแลอาคารสถานที่ให้เป็นไปตามระเบียบ ว่าด้วยการรักษาความปลอดภัย

2. ตรวจสอบการใช้อาคารสถานที่ให้เป็นไปตามข้อตกลงร่วมกันระหว่างบุคลากร
3. ดำเนินการตามระเบียบที่เกี่ยวข้อง เมื่อมีผู้ขอใช้อาคารสถานที่
4. ส่งเสริมให้นักเรียนและบุคลากรทุกคนในโรงเรียน มีส่วนร่วมรับผิดชอบ

ในการดูแลรักษาอาคารสถานที่

สำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547, หน้า 223) ได้ให้คำจำกัดความของงานควบคุมดูแลอาคารสถานที่ไว้ ดังนี้

1. จัดเวรยามดูแลอาคารสถานที่ให้เป็นไปตามระเบียบว่าด้วยการรักษาความปลอดภัย

2. ตรวจสอบการใช้อาคารสถานที่ให้เป็นไปตามข้อตกลงร่วมกันระหว่างบุคลากร
3. ดำเนินการระเบียบที่เกี่ยวข้อง เมื่อมีผู้ขอใช้อาคารสถานที่
4. ส่งเสริมให้นักเรียนและบุคลากรทุกคนในสถานศึกษา มีส่วนร่วมรับผิดชอบ

ในการดูแลรักษาอาคารสถานที่

สุทิน พรหมสี (2551, เมษายน 11) กล่าวว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีบทบาทหน้าที่ในการดำเนินงานด้านควบคุมดูแลอาคารสถานที่ ดังนี้

1. จัดเวรยามดูแล อาคารสถานที่ ให้เป็นไปตามระเบียบว่าด้วยการรักษาความปลอดภัย

2. ตรวจสอบการใช้อาคารสถานที่ให้เป็นไปตามข้อตกลงร่วมกันระหว่างบุคลากร

3. ดำเนินการตามระเบียบที่เกี่ยวข้อง เมื่อมีผู้ขอใช้อาคารสถานที่
4. ส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการดูแลรักษาอาคารสถานที่

จากขอบข่ายของการควบคุมดูแลอาคารสถานที่ที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การควบคุมดูแลอาคารสถานที่ เป็นการดำเนินการเกี่ยวกับการกำกับ ติดตาม ผลการใช้ การบำรุงรักษา การตกแต่ง การควบคุมการปฏิบัติงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม โดยผู้บริหารโรงเรียนจะต้องดำเนินการจัดให้บุคลากร ทำหน้าที่ดูแลอาคารสถานที่ให้เป็นไปตามระเบียบว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยแห่งชาติ การกำกับ ติดตาม ตรวจสอบการใช้อาคารสถานที่ ให้เป็นไปตามข้อตกลงร่วมกัน จัดทำระเบียบ ข้อบังคับ การใช้อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมให้ชัดเจน โดยบุคลากรในโรงเรียนและชุมชนมีส่วนร่วมดำเนินการตามระเบียบที่เกี่ยวข้อง ส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการดูแลอาคารสถานที่ จัดให้มีอุปกรณ์ในการดับเพลิง ได้แก่ เครื่องเคมีดับเพลิง ทราวยดับเพลิง จัดไว้ในที่ที่จะนำไปใช้ได้สะดวกและมีการตรวจสอบทุกสามเดือน จัดให้มีระบบสัญญาณแจ้งภัย จัดให้มีการตรวจสอบระบบไฟฟ้า ประปา และบริเวณที่ล่อแหลมต่ออัคคีภัยทุกกระยะสามเดือน เพื่อให้มีการใช้งานอาคารสถานที่ให้ถูกต้องคุ้มค่า และให้ทุกฝ่ายได้ใช้ประโยชน์อย่างทั่วถึง

5. การประเมินผลการใช้อาคารสถานที่

5.1 ความหมายของการประเมินผลการใช้อาคารสถานที่

บุญช่วย จินดาประพันธ์ (2536ก, หน้า 169) กล่าวว่า การประเมินผลการใช้อาคารสถานที่เพื่อจะได้แนวทางในการแก้ไขว่า ดำเนินไปตามแผนหรือไม่ การประเมินควรทำเป็นระยะอย่างสม่ำเสมอ

กิติมา ปรีดีติลล (2539ก, หน้า 24) กล่าวถึงการประเมินผลการใช้อาคารสถานที่ไว้ว่าการประเมินผลการใช้อาคารสถานที่เป็นขั้นตอนสุดท้ายที่จะช่วยให้ผู้บริหารได้ทราบถึง ผลการดำเนินงานว่าเป็นไปตามแผนหรือไม่เพียงใด เพื่อปรับแนวทางในการปรับปรุงแก้ไข ในระหว่างการดำเนินงานและเป็นข้อมูลสำหรับพิจารณาการวางแผนดำเนินงานปีถัดไป การประเมินผลควรทำเป็นระยะ ๆ อย่างสม่ำเสมอตามเวลาที่กำหนดไว้ในแผน

วิพล นาคพันธ์, และสมเดช สีแสง (2539, หน้า 9-10) ได้ให้ความเห็นไว้ว่าการควบคุมดูแลอาคารสถานที่ที่มีแนวในการดำเนินการ คือ การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ในการป้องกันภัยอันตรายที่จะเกิดแก่อาคารสถานที่ เช่น เครื่องตัดไฟ เครื่องดับเพลิง หมั่นตรวจสอบระบบไฟฟ้าและอุปกรณ์ไฟฟ้าที่ใช้เป็นประจำ หากได้ติดตั้งไฟฟ้ามาแล้วเกินกว่า 10 ปี ก็ควรปรับปรุงการเดินสายไฟฟ้าใหม่ หากอุปกรณ์ไฟฟ้าที่ใช้มีมากขึ้น ก็ควรเปลี่ยนมิเตอร์ให้เหมาะสมกับกระแสไฟฟ้าที่ใช้เพิ่มขึ้น สร้างรั้วรอบบริเวณเพื่อความปลอดภัย กรณีมีบุคคลภายนอกมาใช้อาคารสถานที่ ต้องมีการกำกับดูแลอย่างใกล้ชิด จัดให้มีเวรรักษาการณ์เพื่อป้องกันอัคคีภัย ตลอดจนดำเนินการตามแนวทางการรักษาความปลอดภัยแห่งชาติ

อรุณ ชูดำ (2541, หน้า 41) กล่าวว่า การประเมินผลการใช้อาคารสถานที่ เป็นขั้นตอนที่สำคัญ เพื่อการตรวจสอบผลการดำเนินการใช้อาคารว่าบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้หรือไม่ ซึ่งจะต้องสร้างหรือหาเครื่องมือที่เหมาะสมและประเมินตามขั้นตอน เพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงวางแผน และดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

สุทิน พรหมสี (2551, เมษายน 11) กล่าวว่า การประเมินผลการดำเนินงานด้านอาคารสถานที่ เป็นขั้นตอนสุดท้ายที่จะช่วยให้ผู้บริหารได้ทราบว่า การดำเนินงานเป็นไปตามแผนดำเนินไปด้วยดีเพียงใด เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขในระหว่างการดำเนินงาน และเป็นข้อมูลสำหรับการพิจารณาการวางแผนดำเนินงานในปีถัดไป

จากที่กล่าวมาสรุปได้ดังนี้ การประเมินผลการใช้อาคารสถานที่ หมายถึง การดำเนินการจัดให้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการใช้อาคารสถานที่ โดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรในโรงเรียนและชุมชน จัดทำแบบสรุปผลการใช้อาคารสถานที่ จัดให้มีการนำเสนอผลการประเมินให้ทุกฝ่ายได้รับทราบ ซึ่งจะช่วยให้เห็นข้อผิดพลาดซึ่งเป็นอุปสรรคหรือความไม่สะดวกในการจัดการศึกษา แล้วนำผลที่ได้มาใช้ในการวางแผนการตัดสินใจปรับปรุงแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเพื่อจะได้ใช้ประโยชน์จากอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมได้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

5.2 ขอบข่ายของการประเมินผลการใช้อาคารสถานที่

ศิริ เจริญวัย (2541, หน้า 23) ได้ให้แนวปฏิบัติในการประเมินผลการใช้อาคารสถานที่ และสิ่งแวดล้อม ดังนี้

1. มอบหมายให้มีคณะกรรมการจากบุคคลหลาย ๆ ฝ่าย เป็นผู้รับผิดชอบประเมิน
2. กำหนดช่วงเวลาในการประเมินเป็นระยะ ๆ อย่างสม่ำเสมอ กำหนดขอบข่ายของการประเมินให้ครอบคลุมทุก ๆ ประเด็น
3. ใช้เทคนิควิธีการประเมินผลแบบต่าง ๆ ประกอบกัน เช่น การใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ความคิดเห็น เป็นต้น
4. การนำเสนอผลการประเมินให้ทุกฝ่ายทราบอย่างเปิดเผย ขอรับคำแนะนำเพื่อปรับปรุงการดำเนินงานให้ดีขึ้น
5. ส่งเสริมสนับสนุนให้นักเรียน นักศึกษา มีส่วนร่วมในการประเมินผลการใช้อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมของสถานศึกษาให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

ทรงชัย เชื้อเมืองพาน (2542, หน้า 38-39) ได้สรุปบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียน ด้านประเมินผลการใช้อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ดังนี้

1. มีการประเมินผลการดำเนินงานอาคารสถานที่ และสิ่งแวดล้อมอย่างสม่ำเสมอ ตามกำหนดในแผนการดำเนินงานของโรงเรียน
2. ให้บุคลากรทุกคนมีส่วนร่วมในการประเมิน เพื่อเสนอแนะในการปรับปรุง การดำเนินงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ทั้งทางด้านการจัดสร้าง การใช้ การบำรุงรักษาและการควบคุมดูแล
3. ส่งเสริมสนับสนุนให้นักเรียน มีส่วนร่วมในการประเมินการรักษา อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมตามความสามารถของนักเรียนที่จะทำได้
4. ใช้เทคนิคและวิธีการต่าง ๆ ในการประเมินผลการดำเนินงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน เช่น การรับฟังความคิดเห็นของประชาชน การนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในการเก็บข้อมูลประกอบการประเมินผล เป็นต้น

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2545, หน้า 167-172) สรุปบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับการประเมินผลการใช้อาคารสถานที่ ดังนี้

1. ประเมินผลการดำเนินงานอาคารสถานที่อย่างสม่ำเสมอ
2. ให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการเสนอแนะเพื่อปรับปรุงการดำเนินงาน
3. ส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผลการรักษาอาคารสถานที่
4. ใช้เทคนิค วิธีการต่าง ๆ ในการประเมินผลการดำเนินงานอาคารสถานที่ และรับฟังความคิดเห็นของชุมชน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547, หน้า 223) ได้ให้คำจำกัดความของงานประเมินผลการใช้อาคารสถานที่ไว้ ดังนี้

1. ประเมินผลการดำเนินงานอาคารสถานที่อย่างสม่ำเสมอ
2. ให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการเสนอแนะเพื่อปรับปรุงการดำเนินงาน
3. ส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผลการรักษาอาคารสถานที่
4. ใช้เทคนิควิธีการต่าง ๆ ในการประเมินผลการดำเนินงานอาคารสถานที่ และ

รับฟังความคิดเห็นของชุมชน

สุทิน พรหมสี (2551, เมษายน 11) กล่าวว่า การประเมินผลงานด้านอาคารสถานที่ต้องทำเป็นระยะ ๆ และสม่ำเสมอตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ในแผนงาน โดยใช้เทคนิควิธีการสำคัญๆ เช่น

1. การทำตารางกำหนดเวลาการประเมินผลไว้อย่างชัดเจนในแต่ละโครงการ
2. ทำตารางกำหนดการใช้อาคารสถานที่ และบันทึกผล
3. มีการตรวจตราดูแลอย่างสม่ำเสมอ
4. ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผลเช่น การแบ่งหน้าที่รับผิดชอบแล้ว

รายงานผล ซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งของการให้การศึกษาเล่าเรียนอีกด้วย

จากขอบข่ายของการประเมินผลการใช้อาคารสถานที่ที่กล่าวมาสรุปได้ว่าการประเมิน ผลการใช้อาคารสถานที่ เป็นการดำเนินการเกี่ยวกับการให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการประเมินเพื่อเสนอแนะในการปรับปรุงการดำเนินงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ทั้งทาง ด้านการจัดสร้าง การใช้ การบำรุงรักษาและการควบคุมดูแล เมื่ออาคารสถานศึกษาได้ใช้งานมานานแล้วตามเวลาอันควร จะต้องมีการศึกษาข้อดีข้อเสียของการใช้งานว่า การวางแผนการออกแบบอาคารเรียน อาคารประกอบเหล่านี้ ส่งผลดี หรือ ควรจะมีข้อสังเกตเพื่อการพัฒนาอย่างไรบ้าง หรือ เพื่อที่จะได้ข้อมูลที่จะนำไปใช้ในโอกาสที่จะสร้างโรงเรียนใหม่ต่อไป วิธีการประเมินขึ้นอยู่กับความต้องการวัดผลเกี่ยวกับเนื้อหาที่ต้องการประเมิน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

สุรเดช พงศธร (2541, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการดำเนินงานด้านอาคารสถานที่ตามโครงการปฏิรูปการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี พบว่า สภาพปัจจุบันของการดำเนินงานด้านอาคารสถานที่ของโรงเรียนปฏิรูปการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงานเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย สรุปได้ดังนี้

1. จัดบริเวณโรงเรียนให้สะอาด ร่มรื่น สวยงาม น่าอยู่ น่าเรียน
2. ให้บุคลากรในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาอาคารสถานที่

3. ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือสนับสนุนงบประมาณด้านอาคารสถานที่
4. ให้มีการจัดงบประมาณการปรับปรุงอาคารเรียนให้เป็นปัจจุบัน

ทรงชัย เชื้อเมืองพาน (2542, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนปฏิรูปการศึกษา สังกัด สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่หรือทั้งหมดล้วนแล้วแต่เห็นความสำคัญและความจำเป็นของงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนที่มีต่อภารกิจหลักของโรงเรียน ตลอดจนเห็นว่าทางโรงเรียนได้ดำเนินการตามกระบวนการบริหารงานด้านนี้ครบทุกขั้นตอนแล้ว แต่ที่สำคัญก็คือ งบประมาณเพื่อการบริหารด้านนี้ยังขาดแคลนไม่เพียงพอ อันเป็นอุปสรรคสำคัญยิ่งประการหนึ่งของการบริหาร ซึ่งทำให้งานหรือผลงานที่ปรากฏจึงไม่แตกต่างไปจากงานหรือผลงานของโรงเรียนอื่น ๆ ที่ไม่ได้เข้าร่วมในโครงการโรงเรียนปฏิรูปการศึกษาของอำเภอ ทั้ง ๆ ที่โดยหลักการแล้ว โรงเรียนปฏิรูปการศึกษาที่ศึกษาครั้งนี้น่าจะมีความพร้อมมากกว่า ตลอดจนมีศักยภาพมากกว่าที่จะบริหารงานด้านนี้ให้ได้ดีกว่า มีประสิทธิภาพกว่าโรงเรียนอื่น ๆ

ปัจจัยสำคัญที่อธิบายได้ว่าทำไมการบริหารงานด้านนี้ของโรงเรียนปฏิรูปการศึกษาจึงไม่ได้แตกต่างไปจากการบริหารของโรงเรียนอื่น ๆ ก็คือ สภาพของโรงเรียน ที่ตั้งของโรงเรียน สภาพอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏอยู่ในขณะที่ศึกษา สภาพห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ ด้านต่าง ๆ อยู่ในสภาพขาดแคลน ขาดวัสดุเครื่องมือ อยู่ในที่ห่างไกลความเจริญ เช่นเดียวกับโรงเรียนอื่น ๆ

สมศรี ศักดิ์รุ่งพงศากุล (2542, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดนนทบุรี วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการจัดสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน และเพื่อศึกษาปัญหาในการจัดสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 145 คน ผลการวิจัยพบว่า ด้านการจัดสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน มีการศึกษาสภาพปัจจุบันความต้องการและความพร้อมในการจัดสิ่งแวดล้อม จัดทำแผนงาน หรือโครงการจัดสิ่งแวดล้อม มีการทำความสะอาดบริเวณโรงเรียนและอาคารเรียน มีการปลูกต้นไม้ ด้านการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมกิจกรรมที่จัดมาก ได้แก่ การบำเพ็ญประโยชน์ ร่วมกับชุมชนเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและการรักษาความสะอาด สำหรับเรื่องปัญหาในการจัดสิ่งแวดล้อมนั้น พบว่า ส่วนใหญ่มีปัญหาด้านงบประมาณ นำท่วมขัง การขาดแคลนบุคลากรที่รับผิดชอบในการจัดสิ่งแวดล้อม

ปิยะดา แสนสุข (2543, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การประเมินการบริหารตามมาตรฐานการบริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในเขตพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์ วัตถุประสงค์เพื่อประเมินมาตรฐานการบริหารโรงเรียนของผู้บริหาร เพื่อศึกษาปัญหาในการบริหารงานตามมาตรฐานการบริหารโรงเรียน และเพื่อศึกษาข้อเสนอแนะในการบริหารงานตามมาตรฐานการบริหารโรงเรียน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอน จำนวน 357 คน ผลการวิจัยพบว่า ด้านการจัดกิจกรรมเพื่อสนับสนุนการเรียนที่เกี่ยวกับอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมใน

ภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับ ได้แก่ การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้ปลอดภัย การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้มีบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมทางวิชาการ การบริการแนะแนว การบริการสุขภาพ โภชนาการ และการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ด้านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในโรงเรียน

รัตนาภรณ์ เตียวกุล (2544, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนางานบริหารอาคารสถานที่ในโรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่ ผลวิจัยพบว่า 1) ด้านการวางแผน ผู้บริหารควรเป็นผู้นำในการวางแผนงานอาคารสถานที่ โดยมีกรรมการด้านการวางแผนดำเนินงานอย่างเป็นระบบ มีเอกสารหลักฐานการวางแผนอย่างชัดเจน ข้อมูลในการวางแผนควรให้นักเรียนและครูได้มีส่วนในการเสนอข้อมูล ควรมีแผนการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการวางแผนและการกำหนดพื้นที่ใช้สอยให้ครูและนักเรียนรับทราบ 2) ด้านการดำเนินงาน ผู้บริหารควรเป็นผู้นำในการดำเนินงานตามแผน ควรจัดกิจกรรมการร่วมดำเนินงานให้เกิดผลในทางปฏิบัติ ควรให้นักเรียนและครูมีส่วนในการดำเนินงานตามแผน การกำหนดเขตพื้นที่พัฒนาอาคารสถานที่ควรกำหนดผู้รับผิดชอบให้ชัดเจน โดยให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมพัฒนาปรับปรุงงาน จัดการระบบสาธารณูปโภคให้ได้มาตรฐาน 3) ด้านการควบคุมติดตามประเมินผล ควรจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานการประเมินผลอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง รายงานผลการประเมิน จัดทำเอกสารประชาสัมพันธ์ให้ครู นักเรียนและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องรับทราบ 4) ด้านการปรับปรุง ควรนำผล การประเมินไปใช้ปรับปรุงและพัฒนา ประชาสัมพันธ์ให้ทุกฝ่าย2รับทราบ ผลการปรับปรุงอาคารสถานที่ทุกด้านอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ

วิทยา บุญศรีนุ้ย (2545, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องความคิดเห็นต่อการจัดสภาพแวดล้อมเพื่อเป็นแหล่งการเรียนรู้ในโรงเรียนและชุมชนของครูประถมศึกษา สังกัด สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอชัยบุรี จังหวัดสุราษฎร์ธานี วัดดูประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อม เพื่อเป็นแหล่งการเรียนรู้ในโรงเรียนและชุมชนของครูโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอชัยบุรี จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของครูประถมศึกษาต่อการจัดสภาพแวดล้อมเพื่อเป็นแหล่งการเรียนรู้ในระดับมาก คือ การจัดสวนสมุนไพร การจัดสวนพฤกษศาสตร์ ป่าธรรมชาติ หรืออุทยานและพิพิธภัณฑ์สถาน เพื่อให้เด็กได้ใช้หลังเลิกเรียนเล่นดนตรี การละเล่นและอื่น ๆ เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ ระดับมากที่สุดคือ ห้องสมุด ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์และห้องปฏิบัติการทางภาษา ห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ สนามกีฬา และแปลงเกษตร

ชัชวาลย์ จันท์ศรี (2547, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาการปฏิบัติงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนบ้านโพนครก อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ พบว่าสภาพปัจจุบันโรงเรียนบ้านโพนครก มีปัญหาในเรื่องการบริหารงานหลายด้าน เช่น บริเวณโรงเรียนคับแคบ มีฝุ่นละอองและน้ำท่วมขังในฤดูฝน อาคารเรียนบางหลังชำรุดทรุดโทรม บริเวณโรงเรียนไม่สะอาด ขาดสวนหย่อมหรือที่พักผ่อนหย่อนใจ สนามเด็กเล่นไม่เพียงพอและไม่เหมาะสม

กับพัฒนาการของนักเรียน ถนนในโรงเรียนเป็นหลุมเป็นบ่อ ป้ายนิเทศ ป้ายประชาสัมพันธ์และไม้ดอกไม้ประดับมีไม่เพียงพอ ทั้งนี้มีสาเหตุจากการปฏิบัติงานอย่างไม่มีระบบ ขาดความเอาใจใส่และขาดความรับผิดชอบ บุคลากรไม่ตระหนักและไม่เห็นความสำคัญของงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ผู้ศึกษาและผู้ร่วมศึกษาค้นคว้าจึงได้ร่วมกันระดมความคิดเพื่อหาแนวทางการปฏิบัติงานที่ถูกต้องและเหมาะสม โดยใช้กลยุทธ์การพัฒนา คือ การประชุมปฏิบัติการ การศึกษาดูงาน การมอบหมายงาน และการนิเทศ กำกับ ติดตาม ขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการในวงรอบที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาการปฏิบัติงานตามกรอบงานทั้ง 6 ด้าน ได้ผลตามเป้าหมายที่วางไว้เป็นอย่างดีใน 4 กรอบงาน คือ การใช้อาคารสถานที่ การบำรุงรักษาอาคารสถานที่ การควบคุมดูแลอาคารสถานที่ และการประเมินผลการใช้อาคารสถานที่ในโรงเรียน ส่วน 2 กรอบงาน คือ การจัดสิ่งแวดล้อมให้ร่มรื่น สะอาด สวยงาม ปลอดภัยจากอุบัติเหตุและโรคติดต่อ การจัดสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกับพัฒนาการทางร่างกายของนักเรียน พบว่า ยังมีปัญหาเนื่องจากเงื่อนไขในเรื่องเวลาและฤดูกาล ซึ่งก็ได้แก้ไขในวงรอบที่ 2 โดยใช้กลยุทธ์ในการแก้ปัญหา 3 กลยุทธ์ คือ การประชุมระดมความคิดของผู้ร่วมปฏิบัติงานร่วมกับผู้ร่วมศึกษา การจัดทำโครงการ/แบ่งกลุ่มงานใหม่และการนิเทศกำกับติดตามให้มากขึ้น ผลปรากฏว่า การพัฒนาการปฏิบัติงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนบ้านโพนครก เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ การดำเนินการตามกระบวนการเชิงปฏิบัติการและกลยุทธ์ต่าง ๆ ทั้ง 2 วงรอบ ส่งผลให้โรงเรียนบ้านโพนครกในปัจจุบัน ได้รับการพัฒนาด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้บรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้อย่างสมบูรณ์ทุกประการ

เรียบ สวัสดิผล (2547, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาการดำเนินงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนเทศบาลวัดเวฬุวัน อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินงานพัฒนาใช้กลยุทธ์การประชุม มีการระดมสมอง การศึกษาดูงาน การประสานงานสร้างความตระหนัก สร้างความเข้าใจและกระตุ้นให้เกิดการพัฒนา การประชุมสรุปผลการดำเนินงาน 3 ระยะ การนิเทศกำกับติดตามและประเมินผลเพื่อพัฒนาการดำเนินงานนั้น ทำให้การดำเนินงานมีขั้นตอนเป็นระบบ ทันต่อเหตุการณ์และตรงกับความต้องการของนักเรียน ครู นักการภารโรงและชุมชน รวมทั้ง อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลง คือ มีความสะอาด ร่มรื่น สวยงาม มีความเป็นระเบียบ แข็งแรง ทนทาน ปลอดภัยและเอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียนมากยิ่งขึ้น บุคลากรในโรงเรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาการดำเนินงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง เกี่ยวกับการดำเนินการพัฒนางานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม รวมไปถึงการนิเทศ กำกับ ติดตาม อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง จะช่วยให้การพัฒนาเป็นระบบและประสบความสำเร็จตามความต้องการของทุกฝ่าย

ทองใส วิทยา (2548, หน้า 88) ได้ศึกษาอิทธิพลของแรงจูงใจของสภาพแวดล้อมของโรงเรียนที่มีต่อการปรับปรุงผลการเรียนนักเรียนเชื้อสายอเมริกันจากโรงเรียนในรัฐแคลิฟอร์เนีย โดย

ยึดกรอบความคิดจาก Resiliency Theory ของ Henderson และ Milstein เนื่องจากนักเรียนกลุ่มดังกล่าวมีผลการเรียนล้าหลังกว่านักเรียนกลุ่มอื่น โดยเลือกศึกษากับนักเรียนทั้งสองกลุ่ม นักศึกษา จำนวน 50 คน จาก 3 โรงเรียน การเก็บข้อมูลใช้แบบทดสอบวัดความสามารถทางคณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ และแบบวัดแรงจูงใจสำหรับนักเรียนให้ดีที่สุดและใช้การสัมภาษณ์ ผลการศึกษา พบว่า นักเรียนที่ได้คะแนนผ่านเกณฑ์คณิตศาสตร์และภาษาอังกฤษ กับนักเรียนกลุ่มที่ไม่ผ่านเกณฑ์ มีคะแนนจูงใจในการเรียนให้ดีที่สุดแตกต่างกัน และจากการสัมภาษณ์ก็ได้ผลอย่างเดียวกัน ดังนั้น การจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนให้มีความเอื้ออาทรและมีการสื่อสาร ความคาดหวังที่ดีต่อนักเรียนเชื้อสายอเมริกันดั้งเดิมจะมีเพิ่มให้นักเรียนมีโอกาสกลับมาเรียนให้ดีขึ้น

อิทธิพล นิลสุ่ม (2549, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพ ปัญหา และแนวทางการพัฒนาการบริหารงานอาคารสถานที่ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร วัดดูประสงค์เพื่อ การศึกษาสภาพ ปัญหา และแนวทางการพัฒนาการบริหารงานอาคารสถานที่ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกำแพงเพชรการศึกษาครอบคลุมการบริหารงาน 5 ด้าน ด้านงานการจัดอาคารสถานที่ ด้านงานการใช้อาคารสถานที่ ด้านงานการบำรุงรักษาอาคารสถานที่ ด้านงานการควบคุมดูแลอาคารสถานที่ ด้านงานการประเมินผลการใช้อาคารสถานที่ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 405 คน กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 201 คน และผู้เชี่ยวชาญที่ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาการบริหารงานอาคารสถานที่ จำนวน 17 คน ผลการวิจัยพบว่า ตอนที่ 1 สภาพการบริหารงานอาคารสถานที่ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกำแพงเพชรโดยภาพรวมมีการบริหารงานอาคารสถานที่อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า มีการบริหารงานอยู่ในระดับปานกลาง 2 ด้าน คือ ด้านงานการใช้อาคารสถานที่และด้านงานการประเมินผลการใช้อาคารสถานที่ นอกนั้นมีการบริหารงานอยู่ในระดับมาก ตอนที่ 2 ปัญหาการบริหารงานอาคารสถานที่ ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกำแพงเพชรโดยภาพรวม และรายด้านมีปัญหการบริหารงานอาคารสถานที่อยู่ในระดับน้อย ตอนที่ 3 แนวทางในการพัฒนาการบริหารงานอาคารสถานที่ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร สรุปได้ดังนี้ ด้านงานการจัดอาคารสถานที่ โรงเรียนควรจัดให้มีบุคลากรดูแลรับผิดชอบการใช้อาคารสถานที่ และควรวางแผนอย่างเป็นระบบ ด้านงานการใช้อาคารสถานที่ โรงเรียนควรมีการประชุมวางแผนการใช้อาคารสถานที่ ด้านงานการบำรุงรักษาอาคารสถานที่ โรงเรียนควรมีการปรับปรุง ซ่อมแซม ให้อยู่ในสภาพที่ดีอยู่เสมอ พร้อมทั้งจะใช้งานตลอดเวลาและบำรุงรักษาให้อยู่ในสภาพดี ด้านงานการควบคุมดูแลอาคารสถานที่ โรงเรียนควรมีการแต่งตั้งคณะกรรมการบุคลากรรับผิดชอบ ควรมีการแต่งตั้งเวรรักษาการณ์ ดูแล

อาคารสถานที่ ด้านงานการประเมินผลการใช้อาคารสถานที่ โรงเรียนควรมีการแต่งตั้งคณะกรรมการประเมินผลการใช้อาคารสถานที่ ควรจัดทำแบบประเมินผลการใช้อาคารสถานที่

ทวี โรจนานุกุลพงศ์ (2550, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัญหาการบริหารงานอาคารสถานที่ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา วัดดูประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาการบริหารงานอาคารสถานที่ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา ในด้านต่าง ๆ 5 ด้านและเปรียบเทียบระดับปัญหาในการบริหาร โดยจำแนกตามประสบการณ์ในการทำงานและขนาดของโรงเรียน กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 175 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัญหาการบริหารงานอาคารสถานที่ของผู้บริหารโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลางเมื่อจำแนกตามประสบการณ์ ผู้บริหารที่มีประสบการณ์มาก มีปัญหาอยู่ในระดับกลาง และเมื่อจำแนกตามขนาดของโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็กมีปัญหอยู่ในระดับปานกลาง 2) ปัญหาการบริหารงานอาคารสถานที่ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา โดยรวมและรายด้าน จำแนก ตามประสบการณ์การบริหารของผู้บริหารไม่แตกต่างกัน 3) ปัญหาการบริหารงานอาคารสถานที่ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนก ตามขนาดโรงเรียนไม่แตกต่างกัน

บรรลุ ดารา (2550, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาปัญหาการบริหารงานอาคารสถานที่ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว วัดดูประสงค์การศึกษาปัญหาการบริหารงานอาคารสถานที่ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว จำนวน 165 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัญหาการบริหารงานอาคารสถานที่ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว อยู่ในระดับปานกลาง 2) ปัญหาการบริหารงานอาคารสถานที่ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว จำแนกตามประสบการณ์ในการบริหารของผู้บริหารโรงเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ($p < 25$)

งานวิจัยต่างประเทศ

แวกซ์แมน (Waxman, 1998, p. 2978-A) ศึกษารูปแบบการสอนสิ่งแวดล้อมสำหรับวิทยาลัยในชุมชนในแคลิฟอร์เนีย โดยใช้ศึกษากับนักศึกษาที่กำลังใช้โปรแกรมการพัฒนารูปแบบการเรียนสิ่งแวดล้อม วิธีการศึกษาได้นำเอาทฤษฎีที่มีความเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม ทั้งด้านความรู้ ทักษะ เจตคติและพฤติกรรม มาใช้เป็นส่วนประกอบทางการศึกษาในมหาวิทยาลัยที่ดำเนินการสอนสิ่งแวดล้อม ต่างก็ให้การสนับสนุนถึงปัญหาที่เกิดขึ้น โดยใช้แนวทางต่าง ๆ ในการแก้ไขปัญหาโดยอาศัยทฤษฎี

ผลจากการวิจัยแสดงให้เห็นว่า นักศึกษาที่กำลังใช้โปรแกรมการพัฒนา รูปแบบการเรียน สิ่งแวดล้อมประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ปัญหาพิเศษที่มีความสัมพันธ์กับการ ศึกษา ในระดับวิทยาลัยชุมชน นำมาอภิปรายไว้ในรูปแบบโปรแกรมการศึกษาสิ่งแวดล้อมที่สมบูรณ์ และ ต่อเนื่อง ซึ่งเหมาะสมสำหรับการสามัญศึกษาในระดับวิทยาลัย และชุมชน โปรแกรมนี้รวม รายวิชา แบบสหวิทยาการ เป็นตัวอย่างและโครงสร้างการบริหารที่เป็นลักษณะการสร้างสถาบัน การเรียนรู้ทางสิ่งแวดล้อมทั่วไปสำหรับวิทยาเขตและชุมชน

เบลล์ (Bell, 2001, p.638) ได้ศึกษาการสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัยแบบร่วมมือ กันปฏิบัติในสภาพแวดล้อมการเรียนรู้โดยให้การศึกษา ให้ติดตั้งเครื่องมือและให้อำนาจ เนื่องจาก ชีวิตอยู่บนเส้นด้าย เพื่อสร้างความปลอดภัยในการก่อสร้าง โดยศึกษาสถิติสำคัญที่อุตสาหกรรม การก่อสร้างส่งผลกระทบต่อชีวิต การก่อสร้างจะเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างสรรค์ การบำรุงรักษามาตรฐานความปลอดภัยที่ยอมรับได้ในจังหวัดบริติชโคลัมเบีย ประเทศแคนาดา แต่อุตสาหกรรมนี้ก็ยังเผชิญกับการท้าทายด้านสุขภาพและความปลอดภัยเป็นพิเศษ โดยเฉพาะ คนงานใหม่และหนุ่มสาวได้เสียโอกาสราคาแพงในการประกอบอาชีพ ความท้าทายเหล่านี้และ วิธีการที่จะให้พบกับความท้าทายเหล่านี้จำเป็นต้องมีการเอาใจใส่ ผลที่พบคือ ในปี ค.ศ. 1999 คนงานก่อสร้างในจังหวัดบริติชโคลัมเบีย ได้รับบาดเจ็บมากกว่า 2 เท่าของคนงานโดยเฉลี่ยของ จังหวัดนี้ อุตสาหกรรมก่อสร้างเคยมีประสบการณ์ต้องจ่ายเงินชดเชยที่เรียกร้องของคนงานที่ สูญเสียเวลา 7,200 ราย เป็นมูลค่าโดยรวมมากกว่า 700 ล้านดอลลาร์ เพียงปีที่แล้วปีเดียว คนงานอายุต่ำกว่า 25 ปี พบว่าอยู่ในอัตราสูงกว่าจำนวนเฉลี่ยถึง 3 เท่า คือ ในปีแรกที่คนงาน เหล่านี้ทำงานร้อยละ 60 ของคนงานก่อสร้างสูญเสียเวลาจากการทำงาน เนื่องจากได้รับบาดเจ็บ เนื่องจากการทำงาน มีความต้องการที่บังคับให้เปลี่ยนแปลงแผนในวัฒนธรรมความปลอดภัยของ อุตสาหกรรมก่อสร้างในจังหวัดบริติชโคลัมเบีย เพื่อสร้างสรรคสภาพแวดล้อมของการ ทำงานก่อสร้างในที่ซึ่งความปลอดภัย และความสามารถในการผลิตบูรณาการเข้ากับการผลิตที่ ปลอดภัยและบาดเจ็บ จะไม่พิจารณาเป็นส่วนหนึ่งของงานต่อไปอีกแล้ว ดังนั้นผู้มีส่วนได้ส่วน เสียในอุตสาหกรรมก่อสร้างทุกคน ต้องยึดหลักความปลอดภัยเป็นความ สำคัญสูงเพื่อให้ บรรลุการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมนี้

เฮอร์แมน (Herman, 2001, p.4455-A) ได้ศึกษาเพื่อตรวจสอบการใช้ทีมต่าง ๆ และ ความคงที่ของเนื้อหาในด้านอื่น ๆ ในโปรแกรมปริญญาโทการบริหารธุรกิจในโรงเรียนธุรกิจโรง หนึ่งเพื่อสืบสาวประวัติการพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้เป็นทีม เพื่อระบุดังใจและตัวอุปสรรค ต่อการเปลี่ยนแปลง และเพื่อตรวจสอบวิธีการที่ผู้วิจัยในฐานะตัวแทนการเปลี่ยนแปลงองค์กร และผู้สอนมีอิทธิพลต่อการใช้ทีมในหลักสูตร กรณีศึกษานี้ให้เข้าใจบางประการว่าทำไมจึงใช้ทีม ในโปรแกรมบริหารธุรกิจมหาบัณฑิตศึกษา ลักษณะต่าง ๆ ทางสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ เป็นรายบุคคลและเป็นทีม และใช้ประเด็นปัญหาบางประการที่คณาจารย์ ผู้บริหาร และสถาบัน ต่าง ๆ เผชิญอยู่ในการใช้ทีม ผลการศึกษาแสดงให้เห็นวิธีการที่เมื่อใช้การสำรวจ การสังเกต

การสัมภาษณ์ และรายงานข้อค้นพบเหล่านี้แล้วได้แทรกแซงเพื่อออกแบบใหม่ในการใช้ทีมในโปรแกรมบริหารธุรกิจมหาบัณฑิตระหว่างปี ค.ศ. 1997-2000 กรณีศึกษาแสดงให้เห็นวิธีการที่ข้อมูลและการแทรกแซงช่วยปรับปรุงประสิทธิผลของทีมนักศึกษา ในขณะที่การเปลี่ยนแปลงปรากฏชัดเจนตลอดเวลากว่า 3 ปี นั้น ผู้วิจัยเชื่อว่าปัจจัยบางประการคือ ลักษณะขององค์กรที่ต่อต้านการเปลี่ยนแปลงนั้นจะจำกัดผลกระทบที่มีศักยภาพของการเรียนรู้เป็นทีม ผลการศึกษาโดยรวม พบว่าสภาพเหล่านี้เป็นตัวอย่างของสถาบันทางวิชาการ รวมทั้งสถาบันอื่น ๆ ที่มีความรอบคอบเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงและองค์กรที่ให้สาเหตุจำกัดที่จะเปลี่ยนแปลง

เบรย์บอย-ล็อกเลียร์ (Brayboy-Locklear, 2003, p.1158-A) ได้ศึกษาอิทธิพลของแรงจูงใจของสภาพแวดล้อมของโรงเรียนที่มีต่อการปรับปรุงผลการเรียนนักเรียนเชื้อสายอเมริกันจากโรงเรียนในรัฐแคลิฟอร์เนีย โดยยึดกรอบความคิดจาก Resiliency Theory ของ Henderson และ Milstein เนื่องจากนักเรียนกลุ่มดังกล่าวมีผลการเรียนต่ำกว่านักเรียนกลุ่มอื่น โดยเลือกศึกษากับนักเรียนทั้งสองกลุ่มนักศึกษา จำนวน 50 คน จาก 3 โรงเรียน การเก็บข้อมูลใช้แบบทดสอบวัดความสามารถทางคณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ และแบบวัดแรงจูงใจสำหรับนักเรียนให้ดีที่สุดและใช้การสัมภาษณ์ ผลการศึกษา พบว่า นักเรียนที่ได้คะแนนผ่านเกณฑ์คณิตศาสตร์และภาษาอังกฤษ กับนักเรียนกลุ่มที่ไม่ผ่านเกณฑ์ มีคะแนนจูงใจในการเรียนให้ดีที่สุดแตกต่างกัน และจากการสัมภาษณ์ก็ได้ผลอย่างเดียวกัน ดังนั้น การจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนให้มีความเอื้ออาทรและมีการสื่อสาร ความคาดหวังที่ดีต่อนักเรียนเชื้อสายอเมริกันดั้งเดิมจะมีเพิ่มให้นักเรียนมีโอกาสกลับตัวกลับมาเรียนให้ดีขึ้น

ลูวิส (Lewis, 2004, p. 2848-A) ได้ทำการศึกษาเพื่อหารูปแบบหลักสูตรการสามัญศึกษาที่จะเตรียมครูในอนาคตให้กล่าวถึงความต้องการของนักเรียนทุกคนที่มีความบกพร่องและความแตกต่างกันในห้องเรียนวิชาสามัญศึกษาในการศึกษา เมื่อทำการตรวจสอบรายวิชาครุศาสตร์เบื้องต้นที่ไม่จำกัดอายุและวิชาเฉพาะแล้ว การศึกษาเชิงคุณภาพครั้งนี้ได้สอบสวนด้วยคำถามวิจัยเบื้องต้น 3 ข้อ คือ นักการศึกษาสายครุศาสตร์ช่วยส่งเสริมการแสดงความคิดเห็นขัดแย้งที่กำลังดำเนินอยู่ของการรับรู้ของครูในอนาคตเกี่ยวกับแต่ละบุคคลที่มีความบกพร่องและความแตกต่างกันในหลักสูตร/ห้องเรียนวิชาสามัญศึกษาอย่างไรบ้าง นักการศึกษาในอนาคตเหล่านี้เรียนรู้ที่จะรู้จักและวิเคราะห์ความเชื่อ และเจตคติของตนแต่ละบุคคลที่มีความบกพร่องและความแตกต่างกันที่วินิจฉัยพบ และซ่อนเร้นอยู่นั้นอย่างไรบ้างและนักการศึกษาในอนาคตเหล่านี้ อธิบายความเชื่อและสมมุติฐานของตนที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปเกี่ยวกับการสอนและการเรียน อันเป็นผลของการศึกษาค้นคว้าผู้มีความบกพร่องและความแตกต่างกันในรายวิชาครุศาสตร์เบื้องต้นอย่างไรบ้าง ผลการศึกษารูปได้ว่า นักการศึกษาในอนาคตเหล่านี้สามารถเริ่มต้นรู้จักแสดงความคิดเห็นขัดแย้งและวิเคราะห์ ความเชื่อของตนเกี่ยวกับเจตคติต่อแต่ละบุคคลที่มีความบกพร่องและความแตกต่างกัน และเกี่ยวกับการเรียนการสอนได้โดยการเข้าเกี่ยวข้องอย่างกระฉับกระเฉงในสภาพแวดล้อมที่เปิดเผยและล้อมใสศรัทธา ซึ่งได้รับการช่วยเหลือจากนักการศึกษาสายครุศาสตร์ ผู้ซึ่งรู้เรื่องและ

ยึดมั่นว่ากระบวนการนี้เป็นกระบวนการหนึ่งซึ่งกำลังดำเนินอยู่ที่ล้อมใสศรัทธา ถูกวางเป็นแม่แบบและบำรุงรักษาต่อไป

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศ และต่างประเทศ สรุปได้ว่า การบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม คือ การดำเนินงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมร่วมกับบุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียน ให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดอย่างมีประสิทธิภาพบรรลุวัตถุประสงค์ทางการศึกษา เป็นงานที่สนับสนุนส่งเสริมงานด้านวิชาการ เป็นแหล่งให้การ ศึกษาเพื่อหล่อหลอมเด็กนักเรียนให้เป็นคนดี ช่วยให้นักเรียนเกิดความรู้สึที่ดีต่อการเรียนรู้ เสริมสร้างความเจริญงอกงามด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และสังคม ตลอดจนก่อให้เกิดความจงรักภักดีและความภาคภูมิใจต่อสถาบัน